

Forsøgs- og udviklingsprogram med sprogprøver i børnehaveklassen

Afsluttende rapport

December 2019

Indhold

1	Om programmet	4
1.1	Programmets leverancer og vores aspiration	4
1.1.1	Fire forbundne leverancespor	5
1.1.2	Samskabelse med børnehaveklasselederne	6
1.1.3	Bidrag til praksis og fremtidig forskning	6
1.2	Modtagelse	6
1.3	Læsevejledning	7
2	Programmets grundlæggende tilgang	9
2.1	Behov for øget fokus på sprogtilegnelse i børnehaveklassen	9
2.2	Syn på sprog og sprogtilegnelse	10
2.3	Forskningsbasering og afprøvning	10
2.4	Sproglige målsætninger	10
2.5	Elevernes oplevelse	11
2.6	Børnehaveklasseledernes perspektiv	11
2.7	Praktiske forhold	12
3	Sprogvurdering og sprogstimulering i skolen og i hjemmet	14
3.1	Sprogprøven	14
3.1.1	De tre sprogpøveforsøg	15
3.1.2	Det endelige design	16
3.2	Målettet sprogstimulering	17
3.2.1	Gode råd til dagligdagen i klassen	18
3.2.2	Aktiviteter i skolen	18
3.3	Fælles dialogtræning	18
3.4	Forældreinddragelse	19
3.4.1	Indledende interviews med forældre	20
3.4.2	Hjemmebaserede aktiviteter	21
3.5	Sommerskole	22
3.5.1	Afprøvning af konceptet	22
4	Erfaringer fra programmet	24
4.1	Sprogvurdering i programmet	25
4.1.1	Forsøg 1	25
4.1.2	Forsøg 2	26
4.2	Sprogstimulering i programmet	27
4.2.1	Aktiviteter til målettet stimulering	28
4.2.2	Dialogtræning til generel stimulering	28
4.3	Forældreinddragelse	29
4.3.1	Forældrecafé	30
4.3.2	Sprogposen (sprogkuffert)	30

4.3.3	Forældrenes opbakning og deltagelse	30
4.4	Sommerskole	31
5	Det fremadrettede perspektiv	33
5.1	Opkvalificering i metoden	33
5.2	Tid til en god start	34
5.3	Tid til at bearbejde og nyttiggøre resultaterne	34
5.4	Afviklingen af aktiviteter	35
5.4.1	Medejerskab	35
5.4.2	Kollegasamarbejde og -sparring	35
5.4.3	Information og vejledning	36
5.5	Involvering af forældrene	36
5.6	Kvalitetssikring af programmet på længere sigt	36
	Evaluering	39
	Del 1. Survey blandt pædagogisk personale.	39
	Del 2. Survey blandt skoleledere	50
	Referencer	54

1 Om programmet

Med programmet er der udviklet et materiale, der både afdækker elevernes sproglige kompetencer og eventuelle udfordringer samt anviser konkrete sprogstimulerende aktiviteter.

Som en del af parallelsamfunds aftalen, der blev indgået mellem den tidligere regering, Dansk Folkeparti og Socialdemokratiet i 2018, indførtes fra skoleåret 2019/2020 obligatoriske sprogprøver for både et-, to- og flersprogede elever i børnehaveklasser på skoler, hvor over 30 procent af eleverne er bosat i områder, der i løbet af de seneste tre år har været på infrastrukturen. Prøvningen af elevernes sproglige kompetencer – kombineret med systematiske sprogstimuleringsforløb målrettet de sprogligt svage elever – skal styrke elevernes sproglige forudsætninger for at få et godt udbytte af deres skolegang.

Deloitte, Syddansk Universitet (SDU), Professionshøjskolen Absalon (PHA), UCL, UC SYD har i skoleåret 2018/2019 gennemført et forsøgs- og udviklingsprogram, der har haft til formål at udvikle og afprøve sprogprøven i børnehaveklassen og materiale til målrettede sprogstimuleringsforløb samt fælles dialogtræning i klassen, en forældreindsats og et koncept for sommerskole.

Udviklingen og afprøvningen af materialet er sket i tæt samarbejde med 22 skoler, der gennem engageret deltagelse, konstruktiv feedback samt ris og ros har haft direkte indflydelse på designet af programmet. Sprogprøvens og de øvrige leverancers endelige udformning er med henblik på implementering efter programmets afslutning blevet tilpasset de lovgivningsmæssige og økonomiske rammer, som skolerne er underlagt.

Med denne rapport ønsker vi at viderebringe de samlede resultater og erfaringer fra programmet til Styrelsen for Undervisning- og Kvalitet (STUK) under Børne- og Undervisningsministeriet til brug for det videre arbejde med sprog i børnehaveklassen. Programmet har medført indsigter, som man kan lade sig inspirere af, omend en række elementer ved tilgangen i programmet stadig har til gode at blive underlagt en egentlig evaluering. Skolernes løbende tilbagemeldinger har desuden givet anledning til overvejelser om justeringsforslag af tilgangen i et fremadrettet perspektiv. Derudover har cirka 650 elever deltaget i afprøvningen af sprogprøven og de sprogstimulerende aktiviteter, hvilket giver et solidt grundlag for senere effektmålinger og følgeforskning på et område, hvor der er begrænset viden.

1.1 Programmets leverancer og vores aspiration

Vores tilgang til programmets gennemførelse og leverancer har taget udgangspunkt i en ambition om at udarbejde materiale, der gør børnehaveklasseledere i stand til at afdække elevernes sproglige kompetencer og udfordringer med afsæt i børnehaveklasseledernes egne faglige kompetencer og praktiske erfaring. På denne baggrund skal de yde en målrettet sprogstimulerende indsats på en sådan måde, at det føles rart

og trygt for eleverne at deltage. I den forbindelse er kernen i vores tilgang således den sprogstimulerende indsats, der er karakteriseret ved en række sproglege og -aktiviteter, der kan gennemføres med den enkelte elev eller i klassens fællesskab. Sprogprøven bliver i den forbindelse et middel til at afdække, indenfor hvilke områder af sproget eleverne har særlige udfordringer, og hvilken sprogstimulerende indsats der derfor bør iværksættes.

1.1.1 Fire forbundne leverancespor

Konkret har programmet resulteret i udvikling af materiale indenfor fire spor: 1) sprogprøven, 2) sprogstimulering (målrettet og kollektiv), 3) forældreinddragelse og 4) sommerskole.

Formålet med **sprogprøven (1)** er todelt: For det første skal sprogprøven kunne afgøre, om elevens sproglige kompetencer er tilstrækkelige, og for det andet skal sprogprøven kunne afdække, indenfor hvilke sproglige dimensioner eleven har udfordringer, så der kan igangsættes en målrettet og intensiv indsats, der kan styrke elevens sproglige kompetencer over et skoleår. Sprogprøven er derfor tilrettelagt med afsæt i et helhedsorienteret syn på elevens sprog, og så der tages højde for den progression i sprogudviklingen, der må forventes af alle børn i børnehaveklassen.

I forlængelse af sprogprøven skal der gennemføres et **målrettet sprogstimuleringsforløb (2)** med det primære formål at styrke den enkelte elevs sproglige kompetencer. Vores tilgang, der er baseret på den nyeste forskning på området, indebærer, at sproget stimuleres gennem en række forskellige aktiviteter, der typisk har karakter af sproglege. Konkret har vi kombineret en sprogstimuleringsindsats rettet mod kollektivet i klasserummet med en sprogstimuleringsindsats målrettet den enkelte elev.

Formålet med **kollektiv sprogstimulering (2)** er at understøtte sprogudviklingen ved at arbejde med børnenes generelle kompetencer indenfor basal tænkning, som er et afgørende element i den sproglige og kognitive udvikling, og som hænger tæt sammen med evnen til at formulere sig præcist, til at argumentere og til at lytte til og forstå andres ideer. Den kollektive sprogstimulering har i programmet foregået over hele skoleåret i klasserummet og foreslås også som en del af den **sommerskole (4)**, som børn, der ved slutningen af skoleåret stadig ikke har tilstrækkelige sproglige kompetencer, vil blive tilbudt.

Sprogstimuleringen af den enkelte elev foregår både i klasserummet med fælles aktiviteter og specifikke øvelser, med en særskilt forældreindsats, som også kan målrettes elevens individuelle behov, og på sommerskolen. Sprogstimuleringen af den enkelte elev har til formål at understøtte de specifikke områder, hvor sprogprøven viser, at eleven har udfordringer, og med konkrete øvelser og opgaver stimulere netop de områder, som eleven har udfordringer med.

Forældreinddragelsen (3) har først og fremmest til formål at give forældrene til en elev med sproglige udfordringer forståelse af, hvor stor en forskel de kan gøre med hensyn til at styrke deres barns sproglige kompetencer. Indsatsen i programmet har derfor taget udgangspunkt i en anerkendende tilgang, der bygger på, at forældre kender deres børn bedst og vil dem det bedste. Baseret på en afdækning og nyttiggørelse af forældrenes ressourcer har vi udviklet konkrete redskaber, som forældrene kan benytte for at understøtte deres børns sproglige udvikling. Samtidig har vi haft fokus på at klæde børnehaveklasselederne på til at vejlede

forældrene og fortælle dem, at de som forældre er vigtige og har mange muligheder for at understøtte deres barns sproglige udvikling i forbindelse med almindeligt samvær og aktiviteter i hverdagen.

1.1.2 Samskabelse med børnehaveklasselederne

Vi har set det som afgørende at tilrettelægge en proces, som gennem inddragelse og stor respekt for børnehaveklasseledernes faglighed fører til **ejerskab og engagement blandt de involverede forældre og skoler herunder de pædagogiske medarbejdere**. Kun på denne måde har vi kunnet udvikle et samlet koncept for sprogprøver i børnehaveklassen, som alle familier og skoler i målgruppen på tværs af landet reelt vil tage i anvendelse. Det har således været vigtigt, at alle forældre og skoler i målgruppen efter forsøgs- og udviklingsprogrammets afslutning både kan og vil implementere det fulde program med høj fidelitet, så konceptet ikke udvikler sig til alene at være en sprogprøve, men til derimod at være en samlet indsats, der styrker børnenes sproglige kompetencer.

I programmet har en **løbende formativ evaluering** været et centralt redskab. Vores proces var dermed tilrettelagt, så vi tillod os selv at blive klogere undervejs, både i forhold til leverancernes indhold og til it-understøttelsen heraf på baggrund af input fra de deltagende børnehaveklasseledere, skoleledere, DSA-vejledere¹, forældre og elever. Derudover har vi løbende inddraget centrale interessenter i programmet. Således er for eksempel Børnehaveklasselederforeningen flere gange i programmet blevet inviteret til at komme med input til tilgangen.

Et **digitalt projektsite**, der blev udviklet til programmet, og som har dannet afsæt for sitet til sprogprøven i børnehaveklassen efter lovens ikrafttræden, har understøttet den formative evaluering og sikret et effektivt programforløb med hensyn til både afprøvning, kommunikation og feedback.

1.1.3 Bidrag til praksis og fremtidig forskning

Endelig skal det nævnes, at vi med vores tilgang har villet **styrke forskningsfeltet** på området for sprogvurdering. Vores tilgang, hvor de sproglige kompetencer styrkes ved ikke kun at fokusere på det danske sprog, men ved at fokusere bredere på generelle kompetencer, herunder modersmålet, følger anbefalingerne fra den internationale forskning, men tilgangen er stadig ny i Danmark. Programmets resultater udgør dermed et væsentligt bidrag til praksis på området, da halvdelen af verdens børn eksponeres for mere end ét sprog, mens de vokser op, og programmet er netop målrettet både et-, to- og flersprogede børn. Der er stor interesse for projektet og for muligheden for fremtidig følgeforskning.

1.2 Modtagelse

Det program, herunder sprogprøven, som vi har udviklet og afprøvet, er blevet positivt modtaget af de børnehaveklasseledere og skoleledere, der deltog i afprøvningen, samt af blandt andet Børnehaveklasseforeningen. Der har blandt deltagerne været forskellige holdninger til konsekvenserne af sprogprøven, hvor udfaldet kan betyde, at en elev ikke kan fortsætte i 1. klasse med sine klassekammerater. Dog er behovet for et løbende fokus på elevernes sproglige udvikling i børnehaveklassen og værdien af programmets leverancer i den forbindelse bredt anerkendt. Dette skyldes, at mangelfulde sproglige kompetencer blandt elever et reelt problem på mange af skolerne i målgruppen, herunder de deltagende skoler i forsøgs-

¹ DSA er en forkortelse for *dansk som andetsprog*.

og udviklingsprogrammet. Kombineret med den interesse for materialet, vi har mødt blandt skoler på tværs af hele landet, også udenfor målgruppen, synes ambitionen med programmet dermed at være indfriet.

Det skal i relation hertil bemærkes, at det alene er sprogrøven og den målrettede sprogstimulering, der er obligatorisk for skoler i målgruppen. Hvordan, sprogstimuleringen skal foregå, er op til disse skoler selv at bestemme. Men kombineres programmets materiale til sprogrøven og den målrettede sprogstimulering med de supplerende materialer, udgør programmets samlede leverancer et fundament for arbejdet med elevernes sproglige udvikling gennem hele skoleåret, også i børnehaveklasser udenfor målgruppen. Endelig skal det bemærkes, at hverken sprogrøven eller de sprogstimulerende aktiviteter er tænkt som ekstraaktiviteter, men derimod som en samlet tilgang til arbejdet med sprog i børnehaveklassen, som børnehaveklasselederne på skoler både i og udenfor målgruppen kan tage udgangspunkt i, når de planlægger undervisningen gennem hele skoleåret.

1.3 Læsevejledning

Vi starter i næste kapitel med en beskrivelse af netop tilgangen til sprogrøven i børnehaveklassen (kapitel 2), og herefter følger en beskrivelse af sprogstimuleringsforløbene i både skolen og hjemmet, herunder også forældreinddragelsen samt sommerskolen (kapitel 3).

I kapitel 4 beskriver vi erfaringer fra forsøgs- og udviklingsprogrammet, mens kapitel 5 sammenfatter den samlede læring til brug i et fremadrettet perspektiv.

I bilag har vi indsat evalueringsresultaterne og en liste over relevant forskning.

Programmets grundlæggende tilgang

2 Programmets grundlæggende tilgang

Programmet er udviklet på et forskningsmæssigt og fagligt grundlag kombineret med praksisnære indsigter fra deltagerne og under hensyntagen til de lovgivningsmæssige rammer.

2.1 Behov for øget fokus på sprogtilegnelse i børnehaveklassen

Forskning har vist, at der er en tæt sammenhæng mellem førskolebørns sproglige færdigheder og deres senere læsefærdigheder. Ifølge PISA-PIAAC forbliver stærke læsere gode læsere, og samme undersøgelse viser en tæt sammenhæng mellem læsefærdigheder og fuldførelse af uddannelse samt sandsynligheden for modtagelse af overførselsindkomst senere i livet.

Danske skoleelever (og voksne) klarer sig imidlertid kun middelmådigt i PISAs undersøgelser af læsefærdigheder, og de senere års store fokus på sprogtilegnelse og sprogvurdering i førskolealderen og i børnehaveklassen synes ikke at have forbedret danske elevers læse- og øvrige sprogfærdigheder.

I Danmark har flere studier endvidere vist, at to- og flersprogede elever scorer dårligere end etsprogede i blandt andet sprogvurderinger (for eksempel Højen et al. 2019) og PISA-tests (for eksempel OECD 2018). En reanalyse af PISAs læse- og matematiktestscorer har imidlertid vist, at hvis man tager højde for forældrenes uddannelse og arbejde, så forbedres den relative situation for børn med immigrantforældre så meget, at skellet mellem de to grupper forsvinder (Dustmann et al. 2012).

Stærke sproglige færdigheder i børnehaveklassen vil være med til at sikre eleverne et godt afsæt for deres fremtidige skolegang, og der er således behov for et stærkere fokus på at styrke elevers sproglige færdigheder allerede i børnehaveklassen, hvor grundstenen til den gode læseudvikling og skolegang bliver lagt.

Børns sprogtilegnelse, sprogvurdering og sprogstimulering er ikke del af børnehaveklasselederes uddannelse, og der er derfor behov for opkvalificering af børnehaveklasseledere, så de er klædt på til at varetage den vigtige opgave, de står overfor i forhold til at styrke elevernes sproglige færdigheder samt tidlige skriftsprogskompetencer. Der er endvidere behov for mere viden om og fokus på, hvordan man skelner mellem sproglig forsinkelse og mere grundlæggende sproglige vanskeligheder, samt hvilke indsatser der bør igangsættes i forhold til elever med henholdsvis sproglig forsinkelse og mere grundlæggende sproglige vanskeligheder. Programmet skal bidrage til at opfylde disse behov, og det er med afsæt i disse behov,

at den overordnede tilgang til sprogprøven og de relaterede sprogstimulerende aktiviteter er udviklet.

2.2 Syn på sprog og sprogtilegnelse

Programmet anlægger et helhedsorienteret syn på eleven, herunder elevens sproglige kompetencer. Der gælder således følgende vedrørende elevens sprogtilegnelse:

- Sprog er en fælles, social praksis.
- Konteksten spiller en afgørende rolle for sprogtilegnelse (for eksempel anerkendelse, ressourcer og engagement).
- Et anerkendende samarbejde mellem skole og familier er afgørende.
- Anerkendelse af elevens sproglige og kulturelle baggrund er afgørende.

De attituder, som en elev møder i forhold til det eller de sprog, det taler, men også til selve det forhold, at eleven eventuelt taler flere sprog, har indflydelse på, hvor succesfuldt eleven tilegner sig sine sprog (Pearson 2007). Hvis der er to- eller flersprogede elever i klassen, er det derfor vigtigt, hvordan børnehaveklasselederen taler om disses forskellige sprog.

Forældrene spiller en afgørende rolle i børns liv og er en vigtig ressource i forhold til børnenes trivsel og læring, herunder sprogudvikling. Et godt og tillidsfuldt samarbejde mellem skole og forældre er med til at skabe grundlag for den enkelte elevs såvel som hele klassens læring og trivsel.

2.3 Forskningsbaseret og afprøvning

Sprogvurdering og sprogstimulering er særdeles komplekse områder, og en grundig undersøgelse af sprogprøvens gyldighed og pålidelighed samt sprogstimuleringsindsatsens effekt ville være ideelt, men også en meget omfattende opgave. Så fremfor at vente med at gøre noget, indtil en kontrolleret undersøgelse foreligger, er den bedste fremgangsmåde at designe et program baseret på viden fra relevante forskningsområder.

I programmet har vi i særlig grad trukket på eksisterende viden om følgende:

- Børns sprogtilegnelse og sproglige udvikling
- Faktorer, der påvirker børns sproglige udvikling
- Vurdering af børns sproglige færdigheder
- Målrettet og kollektiv sprogstimulering
- Didaktiske værktøjer til at engagere elever
- Udprøvning i form af aptitudetests, hvor eleverne bliver klædt på til at løse en given opgave.

I forbindelse med udviklingen af materialer til sprogvurdering og sprogstimulering afprøvede vi de designede aktiviteter på Tingkærskolen i Odense. Her stillede skolens ledelse og børnehaveklasselederne sig til rådighed, således at materialer og design kunne blive kvalitetssikret indenfor programmets tids- og ressourcemæssige rammer, inden de blev rullet ud til de andre deltagende skoler.

2.4 Sproglige målsætninger

Sprogprøven tager afsæt i 25 målsætninger fordelt på seks sproglige områder. Målsætningerne er fastlagt i overensstemmelse med Fælles Mål for børnehaveklassen samt forskningsbaseret viden om, hvilke sproglige færdigheder der er afgørende for elevens senere læse- og skrive- og skrivetilegnelse samt for tilegnelse af faglig viden i 1. klasse og frem.

Tolv af disse målsætninger indgår i den obligatoriske sprogprøve, mens de resterende 13 målsætninger udprøves i 13 frivillige delprøver.

Sprogprøven, kombineret med udprøvning i de frivillige delprøver, og den målrettede sprogstimulering er tilrettelagt til indholdsmæssigt at kunne fungere som et årshjul for arbejdet med sprog i børnehaveklassen i overensstemmelse med Fælles Mål for børnehaveklassen.

2.5 Elevernes oplevelse

Der er mindst tre grunde til, at det er vigtigt at tage højde for elevernes oplevelse af programmets aktiviteter: 1) Vurderingen af elevernes sproglige færdigheder er mest præcis, hvis eleverne er trygge og engagerede i vurderingen; 2) de sprogstimulerende indsatser har den bedste effekt, hvis eleverne trives og er engagerede; og 3) det er et grundlæggende skoleetisk ansvar at sørge for, at elever trives.

I praksis betyder det blandt andet, at aktiviteterne skal designes, så eleverne finder dem engagerende, og så de ikke giver eleverne en oplevelse af nederlag eller på anden måde stresser dem. Vi har derfor lagt vægt på at udvikle aktiviteter, som så vidt muligt: a) er genkendelige; b) foregår i et fællesskab i klassens trygge og velkendte omgivelser; og c) ikke skaber en særlig test- eller præstationsstemning.

Det er også vigtigt, at materialer og vejledninger er udformet på en sådan måde, at de anerkender elevers kompetencer og afdramatiserer et eventuelt behov for hjælp.

2.6 Børnehaveklasseledernes perspektiv

Sprogprøvens gennemførelse og effekten af sprogstimuleringen afhænger af, om børnehaveklasselederne tager ejerskab over programmet, herunder både sprogprøver såvel som sprogstimulering. Anerkendelse af og respekt for børnehaveklasseledernes faglige viden og praktiske erfaring har derfor været et vigtigt omdrejningspunkt for udviklingen af programmet.

Programmet er tilpasset og nyttiggør børnehaveklasseledernes faglige viden og praktiske erfaring i forhold til blandt andet følgende:

- Børns sproglige udvikling
- Børns tidlige udvikling af læse- og skrivefærdigheder
- Observationer af sproglige kompetencer i interaktion
- Kendskab til dagligdagen, interesser og den sociale dynamik i klassen
- Kendskab til den enkelte elev og dennes familiebaggrund.

Endvidere har vi i forbindelse med programmets gennemførelse på forskellige måder klædt børnehaveklasselederne på til den dialogbaserede undervisning, der er omdrejningspunktet for sprogprøven og de sprogstimulerende aktiviteter. Programmets indledningskursus indeholdt for eksempel både en teoretisk introduktion og praktiske øvelser. I afprøvningsperioden tilbød vi desuden skolebesøg, hvor det var muligt at få besøg af en specialist i facilitering af filosofisk dialog², som kunne demonstrere teknikkerne med skolens elever og observere børnehaveklasseledernes egen praksis og give råd. For at sikre, at børnehaveklasselederne var klar til opgaven, tilbød vi en introduktion til sprogtilegnelse og betydningen heraf, samt hvad man skulle lægge vægt på ved sprogvurderingen, og hvordan den praktiske afvikling skulle foregå.

² Filosofisk dialog er et bærende element i de sprogstimulerende aktiviteter.

Kurset indeholdt en blanding af teoretiske oplæg med eksempler og praktiske øvelser. Endelig udviklede vi tre lydfiler, kaldet "lydtrænere", der skulle understøtte en korrekt afvikling af sprogprøven og de sprogstimulerende aktiviteter indenfor udvalgte områder.

2.7 Praktiske forhold

Selv de bedste metoder og materialer er værdiløse, hvis de ikke tager højde for den virkelighed og dagligdag, de skal anvendes i. Derfor har vi i udviklingen af programmet taget højde for en række praktiske forhold. Der er blandt andet taget højde for følgende:

- At programmet er udviklet med afsæt i Fælles Mål for børnehaveklassen, således at det kan indgå som del af den almindelige undervisning i børnehaveklassen
- At sprogprøven også fungerer som målrettet sprogstimulering, hvorfor tiden, der bruges på sprogprøven, således ikke er "spildt"
- At materialer til sprogvurdering og sprogstimulering både kan bruges til et-, to- og flersprogede elever
- At sprogprøveresultater kan kombineres med et frivilligt forældrespørgeskema, der også er udviklet i regi af programmet, og som kan give en indikation på, om en elevs manglende sproglige færdigheder kan skyldes en udviklingsmæssig forstyrrelse, eller om årsagen skal findes i manglende dansksprogligt input
- At sprogprøven og den målrettede sprogstimulering er så tæt koblet, at sprogprøven umiddelbart ledsages af forslag til målrettet sprogstimulering i skolen og i hjemmet
- At der ikke er risiko for *teaching to the test*³, da det, der udprøves, er færdigheder, og da svarene ikke kan læres udenad
- At risikoen for eksempelvis sociale og kulturelle bias i sprogprøven er minimeret mest muligt
- At familier er forskelligt stillet i forhold til ressourcer.

Programmet er desuden designet, så sprogprøven og den målrettede sprogstimulering i både skolen og hjemmet er tæt forbundne.

I næste kapitel beskriver vi sprogprøven i sin endelige form og den dertilhørende sprogstimulering i både skolen og hjemmet samt relaterede aktiviteter. Det skal i den forbindelse bemærkes, at programmets endelige leverancer er udformet, så de tager hensyn til de lovgivningsmæssige rammer for sprogprøvens gennemførelse, herunder de praktiske og økonomiske rammer, som skolerne skal agere indenfor. Erfaringer fra forsøgsprogrammet viser eksempelvis, at en større spredning af delprøverne og mere tid til disse gør oplevelsen for elever og børnehaveklasseledere bedre. Erfaringer fra programmet beskrives i kapitel 4.

³ Med *teaching to the test* forstås, at man indretter undervisningen efter testmetoderne.

Sprog vurdering og sprogstimulering i skolen og i hjemmet

3 Sprogvurdering og sprogstimulering i skolen og i hjemmet

Tolv obligatoriske delprøver – og 13 frivillige – kombineret med målrettet og generel sprogstimulering i både skolen og hjemmet understøtter et løbende fokus på elevernes sproglige udvikling og en individuelt tilpasset indsats i tilfælde af sproglige udfordringer.

3.1 Sprogprøven

Sprogprøven blev udviklet som et pædagogisk redskab til børnehaveklasseledere med henblik på vurdering af elevernes sproglige kompetencer. Sprogprøven er designet under hensyntagen til følgende:

- At planlægning og gennemførelse af undervisningen i børnehaveklassen tager afsæt i Fælles Mål for børnehaveklassen og klassens og de enkelte elevers sproglige kompetencer
- At den rette indsats, herunder målrettet sprogstimulering i skolen og i hjemmet, iværksættes overfor elever med forsinket og/eller atypisk sprogudvikling
- At beslutning om, hvorvidt en elev skal fortsætte i 1. klasse eller tilbydes ét år mere i børnehaveklassen, sker på et fagligt solidt grundlag.

Sprogprøven skal kunne vurdere både et-, to- og flersprogede elevers sproglige kompetencer. Der er mange ligheder i sprogudviklingen hos et-, to- og flersprogede elever. Flersprogede børn når typisk de sproglige milepæle i nogenlunde samme rækkefølge og på nogenlunde samme tidspunkt som etsprogede – men på tværs af sprog. Det kan dog være en udfordring for de voksne omkring eleven at identificere milepæle på de(t) sprog, de ikke selv forstår. Når man tilegner sig mere end ét sprog, er ens sproglige ressourcer fordelt på alle disse sprog, og man har sjældent helt de samme kompetencer på alle sprog. Sprogtilegnelse er ikke en statisk tilstand, men derimod en dynamisk proces, hvor flersprogedes sprogdominans og forholdet mellem de sproglige domæner løbende ændrer sig. Gruppen af flersprogede børn er så heterogen, at det ikke giver mening at vurdere dem med standardiserede og normerede sprogtests, og man bør som udgangspunkt ikke vurdere en flersproget elev på basis af normer for etsprogede (De Houwer 2018). Dette har haft afgørende betydning for udformningen af sprogprøven.

Sprogprøven er designet med udgangspunkt i Fælles Mål for børnehaveklassen og afdækker elevens kompetencer indenfor seks sproglige områder:

- Lydlig opmærksomhed
- Ordforråd
- Grammatiske færdigheder
- Fortælling og oplæsning
- Samtale og dialog
- Tidlig skrivning og læsning.

Sprogprøvens endelige udformning er et resultat af i alt tre sprogprøveforsøg i afprøvningsperioden. Forskellene mellem forsøgene skal ses i lyset af den løbende læring, der er opnået gennem afprøvningerne, og rammerne for sprogprøven, som er blevet konkretiseret i løbet af afprøvningsperioden, blandt andet i form af STUKs sideløbende arbejde med bekendtgørelsen.

I løbet af afprøvningsperioden er sprogprøven blevet tilpasset på baggrund af dialog mellem skoler samt børnehaveklasseledere og sprogforskere fra SDU. Vi har i projektperioden blandt andet fået konstruktive tilbagemeldinger på projektsitets forum, ved vores ugentlige telefoniske træffetider, per mail, ved observationer/besøg hos de involverede skoler og på de afholdte workshops. Tilbage meldingerne gik på både manualers og materialers udformning, delprøvernes struktur og den praktiske gennemførlighed.

3.1.1 De tre sprogprøveforsøg

Forsøg 1

Sprogprøven blev oprindeligt designet som tre sprogrøver hver bestående af ni delprøver, der skulle afvikles over i alt 27 uger. Indenfor de seks sproglige områder var der fastlagt 27 målsætninger, det vil sige én målsætning for hver delprøve – og dermed fokus på én målsætning om ugen. Det ville give børnehaveklasserne mulighed for at arbejde med hver enkelt målsætning forud for afprøvningen af denne.

I sprogprøvens oprindelige design skulle børnehaveklasselederen gennemføre delprøverne sammen med eleverne i en rundkreds i klassen, mens en ressourceperson (for eksempel DSA-vejleder eller læsevejleder) skulle forestå selve vurderingen af elevernes sproglige kompetencer, herunder noteringen af resultatet.

Forsøg 2

Efter programmets start og det første sprogprøveforsøg blev rammerne for sprogprøvens afvikling yderligere konkretiseret i STUKs sideløbende arbejde med bekendtgørelsen. For at tilpasse sprogprøven til de lovgivningsmæssige og økonomiske rammer blev der til det andet sprogprøveforsøg derfor udviklet en komprimeret udgave af den oprindelige sprogprøve, hvor skolerne i stedet for en delprøve per uge skulle gennemføre tre delprøver per uge indenfor en periode svarende til tre-fire uger.

Forsøg 3

Baseret på erfaringer fra det andet sprogprøveforsøg blev der foretaget yderligere justeringer i det tredje og sidste sprogprøveforsøg. Konkret indebar justeringerne følgende:

- At manualer og materialer løbende blev ændret og tilpasset det oprindelige rundkredsdesign, så sprogrøven nu i stedet blev gennemført ved stationer fordelt rundt i klassen med en lille gruppe elever ved hver station⁴
- At nogle målsætninger blev sammenlagt for at reducere antallet af målsætninger.

3.1.2 Det endelige design

Den endelige sprogrøve består af tre sprogrøveforsøg hver bestående af fire obligatoriske delprøver. Dertil kommer et antal frivillige delprøver med samme opbygning som de obligatoriske delprøver.

Hver delprøve afprøver en målsætning indenfor de seks sproglige områder, der er nævnt ovenfor. De i alt 12 målsætninger (tre sprogrøveforsøg x fire delprøver) er et resultat af en komprimering og prioritering af de oprindelige 27 målsætninger baseret på elevernes resultater i programmet samt forskningsfaglig viden om børns sproglige udvikling. Komprimeringen og prioriteringen er foretaget, så det er muligt for skolerne at gennemføre sprogrøven indenfor de tids- og ressourcemæssige rammer, som lovgivningen opstiller. Fra et fagligt perspektiv vil en supplerende med de frivillige delprøver således understøtte, at eleverne opnår det fulde udbytte af tilgangen.

Delprøverne gennemføres i klassens fællesskab eller i mindre grupper. Delprøverne foregår enten i en rundkreds i klassen, hvor eleverne deltager efter tur, eller ved to-fire stationer, som eleverne cirkulerer rundt til. Hensigten med denne prøveform er at sikre, at gennemførelsen af sprogrøven sker i et trygt miljø og en velkendt kontekst, der har lighed med elevens øvrige daglige- og undervisningssituationer. I det endelige design er der valgfrihed i forhold til, om sprogrøveforsøgene gennemføres af børnehaveklasselederen alene eller ved tilstedeværelsen af en resourceperson. Tilgangen er dog som udgangspunkt udviklet og afprøvet med en forventning om, at sprogrøven afvikles af to pædagogiske medarbejdere.

Efter hver delprøve tildeles hver elev scoren A, B eller C på baggrund af elevens sproglige færdigheder i forhold til den aktuelle målsætning. Efter hvert sprogrøveforsøg sammenlægges hver elevs resultater fra de fire delprøver, og på den baggrund vurderes eleven enten **sprogparat** eller **ikke sprogparat**.⁵

Frivilligt spørgeskema til forældre til elever med dansk som andetsprog

Hvis en elev vurderes ikke sprogparat, kan det skyldes manglende (dansk)sprogligt input, og der skal igangsættes målrettet sprogstimulering i både skolen og hjemmet. I nogle tilfælde kan årsagen dog også være en dybereliggende indlæringsvanskelighed, for eksempel en udviklingsmæssig sprogforstyrrelse. Her er det nødvendigt med nærmere udredning og intervention – typisk i regi af Pædagogisk Psykologisk Rådgivning (PPR) – end de sprogstimulerende aktiviteter udviklet i regi af programmet kan levere.

⁴ Der var typisk tale om fire stationer, hvoraf én station var bemandet af børnehaveklasselederen, en anden station var bemandet af resourcepersonen, og de øvrige to stationer var ubemandede; her sad eleverne selv og løste en opgave, læste eller tegnede. De ubemandede stationer indgik ikke i selve vurderingen.

⁵ En detaljeret beskrivelse af det endelige design findes i den pædagogiske vejledning til sprogrøven i børnehaveklassen.

Sprogrøven identificerer etsprogede elever, der bør henvises til PPR på grund af mistanke om dybereliggende indlæringsvanskeligheder. Identificeringen af elever, der bør henvises til PPR, er dog langt vanskeligere, når det gælder elever med dansk som andetsprog. Årsagen er, at disse elever kan have lignende vanskeligheder, fordi de (endnu) ikke har fået tilstrækkelig dansksprogligt input til at have tilegnet sig de sproglige områder, som afprøves i sprogrøven. Som supplement til sprogrøven har vi derfor udviklet et frivilligt spørgeskema til forældre til elever med dansk som andetsprog. Dette forældrespørgeskema er således et understøttende og frivilligt redskab, der fungerer som supplement til sprogrøven i børnehaveklassen med henblik på at kunne identificere to- eller flersprogede elever med dybereliggende sproglige udfordringer.

Forældrespørgeskemaet kan, hvis det benyttes, udfyldes under den første obligatoriske forældresamtale, der finder sted umiddelbart efter, at en elev er vurderet ikke sprogparat i et sprogrøveforsøg. Skemaet skal bidrage med en mere nuanceret viden om sprogudviklingen hos elever med dansk som andetsprog, herunder årsager til elevernes sproglige udfordringer, der skal gøre det lettere at skelne mellem forsinket dansksproglig udvikling på grund af for lidt dansksprogligt input og en dybereliggende indlæringsvanskelighed. Sammen med skemaet følger en vejledning til, hvordan spørgeskemaet og resultaterne af forældrenes svar kan anvendes til at sikre, at en elev med dansk som andetsprog får den rette støtte.

3.2 Målrettet sprogstimulering

Når en elev scorer B eller C i en delprøve, er det en indikation på, at eleven kan have gavn af målrettet sprogstimulering i forhold til den specifikke målsætning. Derfor var det et centralt mål med programmet at sørge for, at der til alle målsætninger blev udviklet materialer til målrettet sprogstimulering. En vurdering af en elevs sproglige færdigheder har således først værdi, når den resulterer i, at den rette indsats planlægges, igangsættes og gennemføres og styrker elevens sproglige færdigheder.

Den målrettede sprogstimulering skal igangsættes så hurtigt som muligt – i både skolen og hjemmet. Efter en periode med målrettet sprogstimulering kan delprøven gennemføres igen for at se, om eleven har udviklet sig i forhold til den specifikke målsætning, eventuelt med en mindre gruppe elever, for eksempel alle de elever, der scorede B eller C i den specifikke delprøve.

Programmets materiale til målrettede sprogstimulering er designet ud fra samme grundlæggende princip som de øvrige materialer, nemlig at sprog stimuleres bedst i engagerende fællesskaber, for eksempel ved at elever taler med hinanden i et godt læringsmiljø. Med dette udgangspunkt har vi i programmet løbende udviklet og kvalificeret en række materialer til målrettet sprogstimulering:

- Gode råd til, hvordan børnehaveklasselederen kan understøtte specifikke sproglige færdigheder i dagligdagen i klassen
- Aktiviteter, der kan udføres i hele klassen eller med grupper af elever i skolen eller SFO'en
- Aktiviteter, der kan udføres i hjemmet (se afsnit 3.4).

De målrettede aktiviteter til sprogstimulering har i løbet af programmet været tilgængelige for skolerne via det digitale projektsite. Efter afviklingen af hver af de tre prøver fik børnehaveklasselederne automatisk

henvisninger til de aktiviteter, som ville kunne støtte både den enkelte elev og klassen som helhed. Aktiviteterne kan dog også bruges til at forberede eleverne på delprøverne, da vores design ikke rummer risiko for *teaching to the test*. Man kan nemlig ikke klare prøven ved udenadslære, men kun hvis man faktisk allerede besidder eller har erhvervet sig relevante færdigheder (som for eksempel at rime eller genfortælle en historie).

3.2.1 Gode råd til dagligdagen i klassen

Til hver målsætning har vi formuleret gode råd til, hvordan børnehaveklasselederen didaktisk kan bringe specifikke sproglige færdigheder i fokus. Materialet rummer således 12 forslag til de obligatoriske målsætninger og yderligere 13 forslag til de supplerende målsætninger.

For eksempel er der til målsætning 3.2 (som angår det at kunne lytte, genfortælle og samtale) formuleret dette forslag:

Bed eleverne om at gengive ting, de kan huske fra eksempelvis en historie, der er blevet læst tidligere. Det kan for eksempel ske som opsamling, inden man læser videre i historien. Lad gerne flere elever hjælpe med detaljer; du kan også med fordel bede eleverne om at snakke nogle minutter i par eller små grupper først, inden du foretager den fælles opsamling.

Dette råd er formentlig i overensstemmelse med, hvordan mange børnehaveklasseledere i forvejen arbejder, men det minder om, at der her er mulighed for på ganske kort tid at lade eleverne træne de nævnte færdigheder, samtidig med at eleverne bliver opmærksomme på, at det er noget, de forventes at kunne.

3.2.2 Aktiviteter i skolen

Til hver målsætning er der udviklet en række mere omfattende aktiviteter, der kan stimulere specifikke sproglige færdigheder, som børnehaveklasselederen ønsker fokus på for hele klassen eller for grupper af elever. Til de 12 obligatoriske målsætninger er der udviklet 28 aktiviteter, og hertil kommer 27 aktiviteter til de supplerende målsætninger.

Aktiviteterne består af lege, konkurrencer, samtaler og andre aktiviteter af forskellig sværhedsgrad. Børnehaveklasselederen vurderer selv, hvilke af de foreslåede aktiviteter der er bedst egnede til klassen, og det er også muligt at kombinere, tilpasse og supplere med egne aktiviteter.

For eksempel er der foreslået seks aktiviteter til målsætning 2.3 (som angår bøjning af regelmæssigt bøjede ord). En af disse aktiviteter er legen *smæk det rigtige* med følgende vejledning:

*Børnehaveklasselederen skriver to ord på tavlen: 1) et korrekt bøjet navneord (for eksempel biler) og 2) et navneord, der er bøjet forkert (for eksempel *bile), mens vedkommende udtaler ordene klart og tydeligt. Eleverne skiftes nu til at komme op og slå med en fluesmækker eller en sammenrullet avis på, hvad de mener er den rigtige bøjningsform. Den samme leg kan leges med et udsagnsord, der er henholdsvis rigtigt (for eksempel hoppede) og forkert (for eksempel *hopt) bøjet.*

3.3 Fælles dialogtræning

Det er velkendt, at elever i skolen har betydelig mindre taletid end underviseren. En kombination af nødvendige faglige hensyn, didaktiske

traditioner og begrænsninger på grund af praktiske rammer gør, at en sådan fordeling er den mest nærliggende. Men i et sprogstimuleringsperspektiv er det uhensigtsmæssigt, fordi det selv at indgå aktivt i interaktioner og producere sprog samt at høre mange forskellige menneskers stemmer og måder at tale på har en positiv effekt på sprogtilegnelsen.

Derfor har vi i programmet prioriteret at udvikle materialer, der kan understøtte børnehaveklasselederen i at stimulere elevernes sprog gennem fælles aktiviteter, hvor eleverne taler og lytter til hinanden. Det valgte redskab til disse aktiviteter er filosofiske dialoger, fordi disse sikrer en ramme, som giver optimale betingelser for udvikling af sprog og kognition. Det gælder for eksempel muligheden for produktion af sprog, oplevelsen af at være engageret i et kommunikativt fællesskab, træning af tænkefærdigheder og inddragelse af både konkret og abstrakt sprog.

Materialerne til den generelle sprogstimulering består af:

- 30 vejledninger til filosofiske dialoger
- Forslag til lege, der kan indlede og afslutte dialogerne
- Didaktisk vejledning til det at stå for filosofiske dialoger.

De filosofiske dialoger hører didaktisk hjemme indenfor dialogisk undervisning, hvor den traditionelle undervisningsrolle erstattes af en facilitatorrolle. Blandt fordelene ved denne form for undervisning er, at eleverne føler større ejerskab og bliver mere engagerede og derfor taler mere end ved traditionel undervisning. En ulempe er, at man ikke kan styre præcis, hvilken vej dialogen går. Børnehaveklasselederen må således være forberedt på, at det i begyndelsen kan føles vanskeligt og kaotisk at give eleverne så meget plads.

Dialogerne er udviklet med henblik på, at børnehaveklasselederen som udgangspunkt kan bruge en lektion på dialogaktiviteterne hver uge, men at omfanget tilpasses klassen. Børnehaveklasselederen kan også bruge de didaktiske redskaber fra dialogerne i andre undervisningssammenhænge, når der er mulighed for det. Et eksempel kunne være, hvis børnehaveklasselederen spørger: *"Hvilken dag er det i dag?"*, men ikke tager imod svar, før eleverne har talt kort med hinanden to og to (i makkersnak) om, hvad de ville svare og hvorfor. På den måde får alle elever sagt noget (og ikke kun dem, der markerer og bliver taget).

3.4 Forældreinddragelse

For at understøtte skolernes indsats i sprogstimuleringsforløbene spiller forældreindsatsen en væsentlig rolle. Forældreindsatsen har først og fremmest haft til formål at give forældrene til en elev med sproglige udfordringer forståelse for, hvor stor en forskel de kan gøre for at styrke deres barns sproglige kompetencer på dansk såvel som på modersmålet, uanset forældrenes egne dansksproglige kompetencer.

Det har været et væsentligt fokus i programmet at kommunikere klart om, at forældrene er vigtige og har mange muligheder for at understøtte deres børns sproglige udvikling. Vi har derfor i programmet udviklet PowerPointmateriale til skolerne som en hjælp til at formidle sprogprøvens formål og indhold. Derudover har vi udviklet en forældrefolder, der dels fortæller forældrene om vigtigheden af deres indsats. Dels giver gode råd til, hvordan forældrene kan stimulere deres børns sprog i hjemmet gennem for

eksempel højtlesning. Forældrefolderen er oversat til engelsk, tyrkisk, arabisk, somali og dari.

Ved forældreinddragelse forstås den måde, hvorpå forældre tager del i forskellige aktiviteter, begivenheder og situationer, der vedrører deres børns sproglige udvikling, og som er relateret til undervisningen i børnehaveklassen. Det har været vores udgangspunkt, at indsatsen skulle ske på en måde, der anerkender forældrenes kompetencer og ressourcer og respekterer deres holdninger, så de ser indsatsen som et værdifuldt tilbud til netop dem og ikke som en udefrakommende trussel eller en underkendelse af for eksempel deres eget modersmål.

For at forældrene kan involvere sig i sprogstimuleringsforløbene, er det afgørende, at de bliver informeret og vejledt, så de forstår de mål, der sættes for børnene i forhold til den sproglige udvikling. Det er vigtigt for skole-hjem-samarbejdet, at dialogen foregår trygt og tillidsfuldt med henblik på at skabe fælles ansvar for og forpligtelse til at skabe fremskridt fremfor at være bebæjdende og have fokus på mangler.

3.4.1 Indledende interviews med forældre

Med henblik på at forstå forældrenes behov og ønsker var der ved programmets begyndelse indlagt interviews med målgruppen. Det viste sig dog at være en svær målgruppe at nå. Skolerne havde svært ved at få forældrene til at deltage, og der blev derfor kun foretaget få interviews.

Interviewene gav indtryk af positive forældre, som meget gerne vil deltage og gøre det bedste for deres børn, men som samtidig har svært ved at finde ud af, hvad det bedste er. Interviewene viste også, at forældrenes behov og ønsker er meget forskellige, og derfor er der lagt vægt på, at forældresamarbejdet differentieres således, at samarbejdet tilpasses de pågældende forældre og den enkelte problemstilling. Hertil blev der udviklet et forberedelsesark, som børnehaveklasselederen kan benytte i samtalen med forældrene for netop at ramme de enkelte forældres behov så godt som muligt. Spørgsmålene i forberedelsesarket giver børnehaveklasselederen et godt grundlag for at foreslå aktiviteter, som forældrene anser for meningsfulde, og som passer ind i familiens hverdag, da det er vigtigt, at forældrene kan overskue familieaktiviteterne i deres hverdag. Til selve samtalen spørger børnehaveklasselederen derfor ind til familiens interesser og muligheder, inden vedkommende foreslår forskellige aktiviteter. Børnehaveklasselederen kan i den forbindelse med fordel vise forældrene, hvad formålet med aktiviteten er, og hvordan den skal udføres.

Differentierede kontaktformer

De indledende interviews med forældrene i forbindelse med programmet viste desuden, at mange forældre for eksempel har det svært med ForældreIntra⁶. De har svært ved at overskue platformen og forstå beskederne, og derfor når mange beskeder ikke frem. I programmet opfordrede vi derfor til differentiering i måderne, hvorpå skolerne kontakter og mobiliserer forældrene. Forældrecaféen (se nedenfor) var i den forbindelse et eksempel på en isbryder til forældrene. Derudover foreslog vi skolerne følgende.

- At sende sms til de forældre, som foretrækker det i stedet for ForældreIntra

⁶ Aula har siden programmets gennemførelse erstattet ForældreIntra.

- At opsøge forældrene på gangen, når de henter og afleverer deres børn
- At inddrage forældrene i planlægningen af forældremøder
- At bruge den åbne skoles muligheder for forældreinddragelse (kan man synliggøre forældrenes ressourcer som for eksempel gæstelærere eller lignende?)
- At undersøge muligheden for at mødes med forældre eller med grupper af forældre andre steder end på skolen
- At udarbejde forskellige kommunikationsplaner for forskellige forældre/forældregrupper.

3.4.2 Hjemmebaserede aktiviteter

Forældrenes involvering kan være i form af både aktiviteter i hjemmet og aktiviteter på skolen, ligesom det i høj grad også handler om, hvordan og hvor meget forældrene kommunikerer med børnene. Derfor er der udviklet hjemmebaserede sprogstimuleringsaktiviteter målrettet henholdsvis de 12 obligatoriske målsætninger og de 13 supplerende indenfor de seks sproglige områder, som også sprogrøven og sprogstimuleringen omhandler.

Til hver målsætning er der formuleret forslag til, hvordan forældrene kan sætte fokus på forskellige sproglige færdigheder, som eleven har svært ved. Forældreaktiviteterne er tilrettelagt således, at der både er mere skolebaserede opgaver, der knytter sig direkte til den enkelte målsætning, og mere generelle sproglige aktiviteter, der skal understøtte forældrenes brug af sprog i hjemmet.

Skolelignende aktiviteter

De skolebaserede aktiviteter består i kopiark, som forældre og børn kan arbejde med sammen i hjemmet. Interviews med forældrene og lærerne i projektet viser, at en del forældre sætter pris på den slags opgaver, da de minder om skole og lektier. Opgaverne kan for andre grupper af forældre af samme grund virke uoverskuelige, da forældrene føler, at de skal undervise deres børn, og nogle føler, at de ikke kan magte opgaven.

Et eksempel på en skolebaseret forældreaktivitet hører til målsætning 1.2. Hvilket ord passer ikke ind? Her vises fire billeder, og eleven skal sætte kryds ved det billede, som ikke hænger sammen med de tre andre. I den forbindelse opfordres forældrene til at tale med eleven om, hvad billederne viser.

Generelle aktiviteter

Fra forskning ved vi, at det, der virker allerbedst, er, når forældrene i samværet med børnene sætter sprog på de ting, de laver sammen i hverdagen: laver mad, tager tøj på, går tur, ser tv, læser bøger. Derfor er der en del aktiviteter, der giver forslag til, hvordan forældrene i det daglige kan understøtte deres børns sproglige udvikling ved at tale om dagligdagsgøremål og -oplevelser. Det er aktiviteter, der knytter an til alle målsætninger ved netop at arbejde mere overordnet med sprog generelt: højtlesning, fortælling og samtale.

Et eksempel er den generelle aktivitet til målsætning 1.4. Fortæl om din dag. Her opfordres forældrene til at snakke med barnet om dagens sjoveste oplevelser, mennesker, man har mødt, mv.

Forberedelsesarket, som er beskrevet ovenfor, kan hjælpe børnehaveklasselederen med at finde den rette type aktiviteter til forældrene.

Sprogposen (sprogkuffert)

Vi har i forbindelse med programmets gennemførelse udarbejdet en sprogpose (oprindelig en forældre kuffert og i den endelige version en sprogkuffert) til hver af de deltagende skoler. Sprogposen består af aktiviteter af mere legende karakter, som på et generelt niveau understøtter elevernes sproglige udvikling med særligt fokus på ordforråd.

I posen findes spil, puslespil, bøger og aktiviteter. Posen er et supplement til de mere målrettede aktiviteter. Børnehaveklasselederen kan vælge at give eleven hele posen med hjem, og familien kan sammen gå på opdagelse i de forskellige lege. Børnehaveklasselederen kan også, på baggrund af samtalen med forældrene, give en ting eller to med hjem fra posen, hvis det er mere overskueligt for forældrene.

Alle aktiviteterne er oversat til engelsk, tyrkisk, arabisk og dari netop for at understøtte, at sprogstimuleringen i hjemmet sagtens kan foregå på andre sprog end dansk.

3.5 Sommerskole

Som et af de sidste elementer i programmet afprøvede vi et sommerskolekoncept, som skal tilbydes de elever, der ikke er vurderet sprogparate efter det tredje obligatoriske sprogprøveforsøg. Vi har tilstræbt at tilrettelægge et koncept for en frivillig sommerskole, som kan afvikles på et relativt lavt budget, det vil sige under 500 kr. per påbegyndt uge, samtidig med at sommerskolen opleves som et attraktivt og særligt tilbud for elever og forældre.

Konceptet og dermed sommerskolens indhold tager afsæt i de samme sprogstimulerende aktiviteter, som er udviklet i programmets andre spor. Derudover har vi suppleret med sprogstimulerende aktiviteter, hvor sproget bruges i forbindelse med bevægelse, madlavning, udeaktiviteter og kreative opgaver. Da forældrene er vigtige for elevens sproglige udvikling, har vi desuden tilrettelagt sommerskolen, så den giver mulighed for deltagelse af forældre eller andre voksne familiemedlemmer i afgrænsede perioder, hvor der vil være aktiviteter målrettet dem.

Sommerskolen afsluttes med det fjerde, frivillige sprogprøveforsøg, som også er et tilbud til elever i målgruppen, som ikke har deltaget i sommerskolen. Det fjerde, frivillige sprogprøveforsøg er en udprøvning i de målsætninger fra det tredje obligatoriske sprogprøveforsøg, hvor eleven er vurderet ikke sprogparat.

3.5.1 Afprøvning af konceptet

Udviklingen samt afprøvningen og evalueringen fandt sted i tæt samarbejde med Odense Kommune og H.C. Andersen Skolen. Sommerskolen blev afholdt på H.C. Andersen Skolen i uge 27, 2019, fra mandag til fredag kl. 9.00-14.00. Sommerskolen var gratis og blev tilbudt de elever fra de deltagende skoler i Odense Kommune, der var vurderet ikke sprogparate efter det tredje sprogprøveforsøg. Underviserne på sommerskolen var studerende i audiologopædi, filosofi og pædagogik og indgik i samarbejde med ansvarlige fra programmet. Eleverne havde selv madpakke med, men frugt og saft blev tilbudt i pauserne.

De foreløbige erfaringer fra afprøvningen i Odense er positive og indikerer, at den intensive undervisning kan flytte elevernes sproglige færdigheder, omend datagrundlaget er relativt spinkelt.

Erfaringer fra programmet

4 Erfaringer fra programmet

Løbende erfaringer fra programmet har kvalificeret de endelige leverancer.

I forsøgs- og udviklingsprogrammet har løbende videnindsamling fra alle deltagere været en afgørende forudsætning for justering og kvalificering af programmets leverancer. I alt 22 skoler ud af 44 i målgruppen har deltaget i programmet.

Vi har haft et tæt samarbejde og løbende kommunikation med skolerne og derved kunnet agere hurtigt på feedback, forslag og spørgsmål fra børnehaveklasseledere, vejledere og andre på skolerne.

Skolerne har været samvittighedsfulde samarbejdspartnere og har løftet deres opgaver i et sådant omfang, at programmet har et godt erfaringsgrundlag i forhold til at beskrive skolernes opfattelse af aktiviteterne og foretage en faglig vurdering af værdien af de forskellige elementer. I den forbindelse er det værd at fremhæve, at ingen af de deltagende skoler har valgt at trække sig undervejs i forløbet, hvilket ellers ikke ville have været overraskende givet projektets omfang og karakter.

Dermed har vi et solidt grundlag for at beskrive erfaringer fra programmet. Konkret har vi haft følgende kilder til viden om programmets aktiviteter og oplevelsen af dem:

- Introduktionskurser for alle børnehaveklasseledere, skoleledere og interesserede ressourcepersoner samt i enkelte tilfælde repræsentanter fra de kommunale skoleforvaltninger (i alt 85 deltagere)
- Fora på digitalt projektsite (cirka 230 indlæg og svar)
- Telefonisk hotline og mails (anslået én henvendelse om dagen i gennemsnit i afprøvningsfasen)
- Workshop (i alt 33 deltagere)
- Skolebesøg (12 i alt)
- Webaseret survey til børnehaveklasseledere og øvrige ressourcepersoner i form af eksempelvis DSA-vejledere og pædagoger (i alt 32 respondenter) samt survey til skoleledere (i alt 15 respondenter)
 - 17 ud af 22 skoler er repræsenteret i besvarelserne af de to surveys. I gennemsnit er der tre besvarelser per skole
- Loggede resultater fra afviklingen af de tre sprogrøveforsøg, inklusive regibemærkninger for i alt 650 elever fordelt på 37 klasser
- Dybtgående interviews med to udvalgte skoler med særligt fokus på forældreinddragelse.

På baggrund af disse datakilder beskriver vi i det følgende læringen fra programmets gennemførelse, der har ligget til grund for udvikling af de endelige leverancer, og som kan nyttiggøres i det fremadrettede arbejde på

området. Det skal dog bemærkes, at dataindsamlingen i løbet af programmet primært har haft et formativt sigte. Det vil sige, at viden fra ovennævnte datakilder primært er anvendt til at justere og kvalificere materialerne i løbet af forsøgs- og udviklingsprogrammet. Undtagelsen er de to surveys, der blev gennemført i programmets afsluttende fase, og som derfor også har et summativt sigte. Det skal i den forbindelse bemærkes, at de afsluttende surveys er gennemført efter gennemløb af programmets aktiviteter, men før det endelige design af blandt andet sprogrøven blev færdigudviklet. Resultaterne af surveys vedrører derfor alene programmets proces og aktiviteter og kan derfor ikke uden videre generaliseres til situationen efter programmets afslutning.

4.1 Sprogvurdering i programmet

Generelt har børnehaveklasselederne i høj grad bidraget til afprøvning af sprogrøverne i deres forskellige udformninger i projektperioden. Materialerne er blevet vel modtaget, omend det var tydeligt, at børnehaveklasselederne oplevede sprogrøven som meget omfattende rent tidsmæssigt, især fordi den på grund af omstændighederne i afprøvningsperioden kom oveni alt det, de plejer at gøre, og ikke (som det egentlig var tænkt, og som det bliver fremadrettet) erstattede noget af det, de gjorde i forvejen. I det oprindelige design tog nogle af prøverne for lang tid i nogle klasser, så nogle elever til sidst mistede koncentrationen. Dette såvel som udviklingen i STUKs sideløbende arbejde med bekendtgørelsen har været drivende for de justeringer, vi har foretaget af tilgangen i afprøvningsperioden. Den endelige sprogrøve er således et resultat af en balancerende af faglige og etiske hensyn på den ene side og praktiske, økonomiske og lovgivningsmæssige rammer på den anden.

Nedenfor gengives i oversigtsform den vigtigste viden, vi har opnået om programmets sprogvurderingsaktiviteter. Viden er indhentet på kursusedagene, via projektsitet, via telefonisk hotline, på workshops og i de afsluttende surveys.

4.1.1 Forsøg 1

Erfaringerne med det oprindelige design var følgende:

- At det var muligt at udvikle egnet materiale til målgruppen ud fra konceptet
- At aktiviteterne blev gennemført på skolerne
- At aktiviteterne i de fleste tilfælde var praktisk håndterbare
- At nogle af de konkrete udformninger gav anledning til indholdsmæssige og didaktiske justeringer.

Skolernes oplevelse af det oprindelige design var især præget af positiv overraskelse over programmets utraditionelle design. Samtidig var børnehaveklasselederne glade for, at designet indeholdt en målsætning om ugen, hvilket passede ind i hverdagen i børnehaveklasserne og gav mulighed for at integrere arbejdet med målsætningerne direkte i undervisningen.

Nogle af de tilbagemeldinger, vi fik, og observationer, vi selv gjorde os, viste dog, at eleverne sommetider kunne miste tålmodigheden og blive urolige, hvis de skulle vente i lang tid på, at det blev deres tur. Det var ikke tilfældet ved alle delprøverne, men ved nogle af de delprøver, som tidsmæssigt varede længere, end hvad der var hensigtsmæssigt i forhold til at skabe den optimale sprogvurdering af eleverne.

4.1.2 Forsøg 2

Komprimeringen af prøveaktiviteten i det andet sprogprøveforsøg, så sprogprøven skulle gennemføres indenfor en måned, var nødvendig for at tilpasse tilgangen, så den blev i overensstemmelse med de lovgivningsmæssige rammer. Det justerede design med komprimeringen af prøveaktiviteterne betød ud fra et fagligt perspektiv en forringelse af programmets kvalitet. Den øgede frekvens af aktiviteterne pressede børnehaveklasseledernes ugeplan, som de havde lagt for undervisningen, og gjorde det vanskeligere at gennemføre målrettet og generel sprogstimulering i perioden. I det komprimerede forløb havde nogle skoler også svært ved at bibeholde elevernes koncentration og motivere dem. Komprimeringen havde ifølge nogle skoler også en u hensigtsmæssig påvirkning på elevernes trivsel under prøvesituationen, hvilket kan have forringet kvaliteten af vurderingen. Flere børnehaveklasseledere oplevede, at sprogprøven i perioden fyldte for meget.

Børnehaveklasseledernes reaktioner på det justerede design var generelt kendetegnet ved undren og usikkerhed. Dette kom til udtryk gennem opkald til vores hotline, indlæg på projektsitets forum, og når vi var ude på skolebesøg. Prøveaktiviteterne blev afviklet under en del kritiske røster fra skolernes side, men skolerne nåede alligevel i mål.

Hvor godt synes du generelt, at sprogprøverne (sproglegene) har fungeret i praksis?

Kilde: spørgeskema til pædagogisk personale. **N:** 32.

Forventningsafstemning og kommunikation

En del af forklaringen på de kritiske røster var dog også, at præmisserne for skolernes deltagelse ikke i alle tilfælde var nået ud til børnehaveklasselederne, og at der var behov for en mere direkte kommunikation med alle repræsentanter fra skolerne, både ledere og børnehaveklasseledere mv. Kommunikationen blev derfor intensiveret fra programledelsens side i forbindelse med det andet sprogprøveforsøg og resten af programmet. En del af kommunikationen var at præcisere, at skolerne var med i et forsøgs- og udviklingsprogram, hvorfor visse ting, ville ændre sig i afprøvningsperioden – blandt andet på baggrund af input fra dem. I forhold til børnehaveklasseledernes oplevelse af, at sprogprøven fyldte meget, fandt vi i forbindelse med afviklingen af det andet sprogprøveforsøg også anledning til at understrege, at sprogprøven og de relaterede sprogstimuleringsaktiviteter kunne ses som en ny måde at arbejde med sprogudvikling i klassen på, der (når metoderne var implementeret) kunne erstatte mange af de sprogstimulerende aktiviteter,

som børnehaveklasselederne i forvejen arbejder med. I den forbindelse udarbejdede vi et årshjul for arbejdet med sprogudvikling i børnehaveklassen baseret på programmets materialer, der skulle understøtte netop denne fortælling. Desuden inviterede vi skolerne til en workshop for i fællesskab at finde måder, hvorpå tilgangen bedst kunne tilpasses praksis indenfor de tids- og ressourcemæssige rammer, som lovgivningen foreskriver.

Omlægning til brug af stationer

I forbindelse med den anden sprogrøve indførte vi stationer for at undgå ventetid for eleverne. Tilbagemeldingerne fra skolerne viste generelt, at de fortsat var glade for indholdet i delprøverne, og at skolerne også i store træk var tilfredse med brugen af stationerne. Der var enkelte skoler, som ville foretrække, at der kunne gives valgfrihed, i forhold til om en given delprøve skulle foregå samlet i rundkreds eller ved mindre stationer. Flere skoler tilkendegav ligeledes, at brugen af stationer gav mere ro i klasserne. Dette observerede vi også selv, når vi besøgte skolerne. Eleverne blev hurtigere hørt. Omend det bemandingsmæssigt kan være en udfordring, var der flere tilbagemeldinger på, at det fagligt var lærerigt, at børnehaveklasselederen og resourcepersonen sammen skulle foretage vurderingen. Det kunne dog være en udfordring med de ubemandede stationer, hvis opgaven var svær. Alternativt kunne man også have blot én ubemandet station. Disse erfaringer er årsagen til, at brugen af stationer også er nævnt som en mulighed i det endelige design.

Generel modtagelse

Generelt har skolerne siden det oprindelige design og frem til programmets afslutning været positive overfor indholdet i sprogrøven. Ved netværksmødet for børnehaveklasseledere, resourcepersoner og ledere i pilotprojektet 23. januar 2018 i Odense var der således mange, som ytrede sig positivt om sprogrøven. Flere børnehaveklasseledere fortalte om elevernes positive sproglige udvikling, at sprogrøven ikke opleves som en test, og at systematikken og årshjulet gav inspiration til struktur og indhold i deres daglige undervisning, hvilket har givet dem et fagligt løft. Sprogrøven skærpede såvel elevernes som børnehaveklasseledernes opmærksomhed på sprog og sidstnævntes fokus på elevernes sproglige udvikling. Sprogrøven havde ligeledes gjort børnehaveklasselederne opmærksomme på elever med vanskeligheder, som de ikke har været opmærksomme på før. Det modsatte gjorde sig også gældende, hvor elever, der før havde været bekymring for, overraskede positivt.

4.2 Sprogstimulering i programmet

Generelt har børnehaveklasselederne i høj grad afprøvet materialerne til både den målrettede og den generelle sprogstimulering, og de finder gode råd og værktøjer brugbare. Især arbejdet med dialogtræning ser ud til at blive vurderet som et nyttigt supplement til klassens arbejde. På workshoppen fortalte flere børnehaveklasseledere således, at det faglige indhold af dialogtræningen havde været anvendeligt og havde skærpet elevernes nysgerrighed og opmærksomhed på nye begreber. Elever, der normalt ikke sagde så meget, var kommet på banen og havde overrasket positivt.

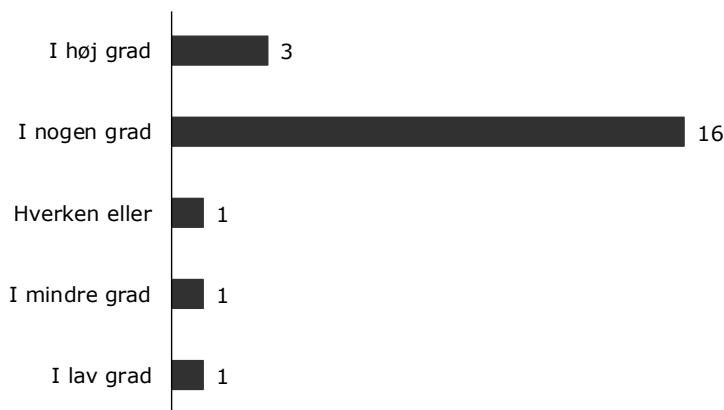
Nedenfor gengives i oversigtsform den vigtigste viden, vi har opnået om programmets sprogstimuleringsaktiviteter. Den er indhentet på kursusdagene, via projektsitet, via telefonisk hotline, på workshop og i det afsluttende survey.

4.2.1 Aktiviteter til målrettet stimulering

Materialerne til målrettet sprogstimulering er generelt blevet godt modtaget og anvendt af børnehaveklasselederne. I survey svarer 95 procent således, at de i nogen eller høj grad har anvendt materialerne til målrettet sprogstimulering, mens cirka 82 procent angiver, at de i nogen eller høj grad har benyttet sig af de gode råd.

I forbindelse med workshops har flere sagt at de kunne tænke sig at få endnu flere materialer af samme type (for eksempel med flere sværhedsgrader), og flere børnehaveklasseledere har selv tilpasset og videreudviklet materialerne til deres egen klasse. Dette tyder på, at aktiviteterne opleves som værdiskabende, hvilket også indikeres i surveyet, hvor cirka 86 procent angiver, at materialerne i nogen eller høj grad har understøttet børnehaveklasseledernes arbejde med at stimulere elevernes sprog.

I hvilken grad vurderer du, at projektets forslag til målrettet stimulering har understøttet dit arbejde med at stimulere elevernes sprog?

Kilde: Spørgeskema til pædagogisk personale. **N:** 22, hvoraf 0 har svaret "Ved ikke".

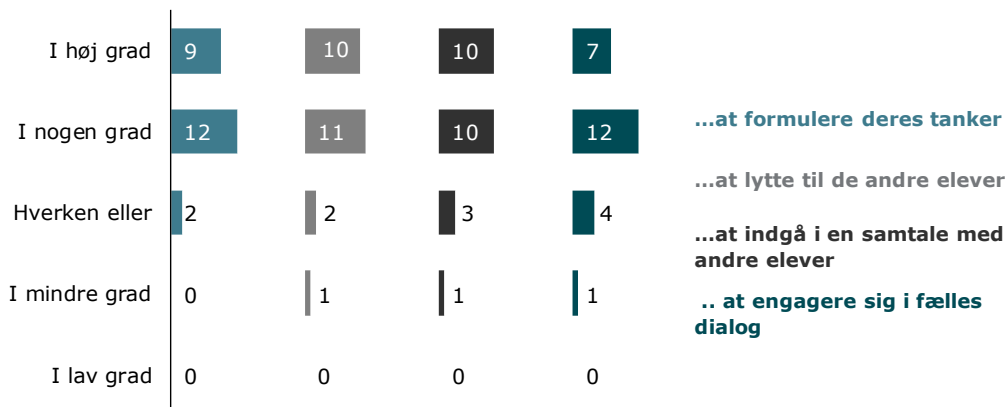
Note: 22 ud af de 32 respondenter har svaret, at de har været involveret i den målrettede sprogstimulering.

4.2.2 Dialogtræning til generel stimulering

På samme måde har skolerne også taget godt imod materialet til dialogtræning og generel sprogstimulering. 76 procent angiver i det afsluttende survey, at de har brugt dialogtræning i klassen mindst én gang om ugen i programmets forløb. I forlængelse heraf er det også relevant at bemærke, at børnehaveklasselederne generelt har følt sig klædt på til at gennemføre træningen. Således angiver 91 procent., at de i nogen eller høj grad har fået udbytte af introduktionskurset, mens 94 procent. angiver, at de i nogen eller høj grad har haft nytte af skolebesøgene. Alle adspurgte har endvidere angivet, at de har anbefalet aktiviteterne til en kollega, eller mener det er sandsynligt, at de vil gøre det.

Disse tal stemmer godt overens med erfaringerne fra skolebesøgene og surveyets fritekstfelter. En børnehaveklasseleder skriver: "*Jeg blev positiv overrasket - eleverne ELSKER det!!!!*" og mange har givet udtryk for tilsvarende begejstring. Børnehaveklasselederne oplever også, at dialogerne i nogen eller høj grad har understøttet elevernes sproglige kompetencer, jf. nedenstående figur.

I hvilken grad vurderer du, at dialogtræningen har understøttet eleverne i...

Kilde: Spørgeskema til pædagogisk personale. **N:** 24, hvoraf 1 har svaret "Ved ikke" til spørgsmålet "...at dialogtræningen har understøttet eleverne i at formulere deres tanker". **Note:** 24 ud af de 32 respondenter har svaret, at de har været involveret i den fælles dialogtræning i klassen.

Selvom disse resultater er udtryk for børnehaveklasseledernes egen vurdering og derfor ikke uden videre kan antages at være den fulde sandhed, indikerer det dog, at aktiviteterne opleves som meningsfulde.

4.3 Forældreinddragelse

Et godt samarbejde med forældrene har været afgørende i programmet, da indsatsen i hjemmet er en vigtig del af sprogstimuleringen. Fokuspunkter i denne forbindelse har særligt været kommunikationen om, hvordan familien kan hjælpe med aktiviteterne omkring sprogrøven og sprogstimuleringen. Erfaringerne viser, at det er vigtigt, at forældrene for det første er bekendt med, at målet med aktiviteterne er, at deres børns sprog bliver styrket mest muligt, og, for det andet, at forældrene oplever, at de selv bliver opfattet som den afgørende ressource, de er. Disse ting er således vigtige at fremhæve i forbindelse med alle vejledninger og anden kommunikation med forældrene.

Forældreinddragelsen er blevet evalueret kvantitativt gennem et spørgeskema og kvalitativt gennem interviews med udvalgte skoler. Evalueringen af både de målrettede aktiviteter og sprogposen viser, at børnehaveklasselederne generelt mener, at aktiviteterne er relevante og brugbare, og at forældrene generelt har taget godt imod sprogrøveprogrammet.

Skolerne har således været overvejende positive overfor aktiviteterne, der skal styrke forældrenes involvering i deres børns sproglige udvikling. Skolerne har særligt været glade for at få konkrete forslag til, hvordan de kan involvere forældrene. Forældrenes deltagelse har dog været varierende. Selv om der i programmet har været stort fokus på at sikre en bred forældreopbakning, har manglende involvering fra forældrenes side også været en udfordring i dette program.

Nedenfor gengives den vigtigste viden, vi har opnået om programmets forældreinddragelse.

4.3.1 Forældrecafé

Forældrenes involvering har i programmet været i form af aktiviteter i hjemmet og aktiviteter på skolen. I starten af programmet arrangerede vi en forældrecafé, hvor forældrene blev orienteret om sprogrøverne.

4.3.2 Sprogposen (sprogkuffert)

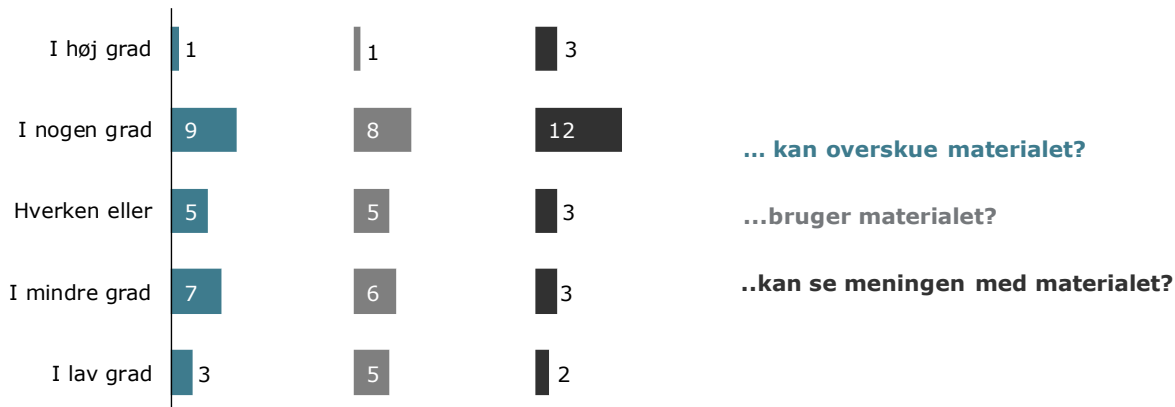
I afprøvningsperioden har hver skole som udgangspunkt fået en sprogpose. Hensigten var, at den tilsendte pose skulle fungere som en prototype, som skolerne selv kunne kopiere og videreudvikle på. Nogle børnehaveklasseledere havde svært ved at håndtere dette, hvorfor brugen har været begrænset. Andre skoler har eksperimenteret og videreudviklet på posen, som således er kommet i brug blandt flere elever.

I udviklingen af programmet har det været et centralt hensyn at holde udgifterne forbundet med posen og posens indhold på et minimum. Dette med henblik på at gøre det let for skolerne at implementere sprogposerne i arbejdet efter forsøgs- og udviklingsprogrammets afslutning. Alligevel har flere skoler påpeget, at det er svært at finde ressourcer og økonomi til sprogposerne.

4.3.3 Forældrenes opbakning og deltagelse

Erfaringerne fra skolerne viser dog, at det er meget forskelligt hvor stort held, børnehaveklasselederne har haft med at få forældrene til at bruge aktiviteterne i hjemmet, jf. blandt andet nedenstående resultat fra surveyet til børnehaveklasselederne.

I hvilken grad vurderer du at forældrene...

Kilde: Spørgeskema til pædagogisk personale. **N:** 25, hvoraf 2 har svaret "Ved ikke" til spørgsmålet "I hvilken grad vurderer du, at forældrene kan se meningen med materialet?". **Note:** 25 ud af de 32 respondenter har svaret, at de har været involveret i forældreinvolveringen.

I interviews med udvalgte skoler om forældreinddragelsen kom det frem, at nogle forældre ikke har været interesserede eller ikke har kunnet overskue opgaven. I andre tilfælde har børnene været trætte, hvorfor forældrene ikke har brugt aktiviteterne. Andre forældre har været mere motiverede og er selv vendt tilbage og efterspurgt flere aktiviteter.

Nogle skoler har været meget systematiske i forhold til at introducere forældreaktiviteterne.

En børnehaveklasseleder forklarer eksempelvis, at de har afholdt forældrekursus, *"...hvor de [forældrene] har haft mulighed for at afprøve og spørge ind til, hvordan de bedst muligt støtter deres barn. Derudover har jeg lavet alle materialer klar til forældrene, da det giver mere lyst og mulighed for at give støtten. Vi har haft fast byttedag i forhold til at give nye materialer med hjem"*.

Både spørgeskemaet og interviews viser, at det er svært for børnehaveklasselederne at vurdere resultatet af indsatsen, måske fordi mange af børnehaveklasselederne ikke følger systematisk op på forældrenes brug af aktiviteterne.

Netop opfølgning tyder på at have en positiv effekt på forældrenes motivation og brug af materialet. Således viser interviews med udvalgte skoler, at der er stor forskel på, hvordan forældrene har taget imod materialet, og hvorvidt de formår at få det ført ud i praksis hjemme. Ligeledes er der også stor forskel på, hvorvidt de kommer tilbage og beder om mere eller fortæller om, hvordan det går. Blandt de forældre, som skolerne har fulgt op med, har de fleste været glade for materialet og har givet udtryk for, at det har været godt at blive 'undervist' af børnehaveklasselederne ligesom børnene.

4.4 Sommerskole

Kun få elever deltog i sommerskolen, så datamaterialet er relativt spinkelt. Langt over halvdelen af eleverne blev dog vurderet sprogpåvirket ved sommerskolens afslutning. Dette indikerer, at sprogskolen har format til at flytte eleverne på en relativ kort periode. De deltagende elever og deres forældre oplevede desuden sommerskolen som et godt tilbud baseret på samtaler med elever og forældre under afholdelsen.

For at sikre en bredere opbakning til sommerskolen fremadrettet viser erfaringer fra programmet, at forældrene skal orienteres så tidligt som muligt om muligheden for sommerskolen og den fjerde sprogrøve. I afprøvningsperioden var der relativt kort tid fra resultaterne af den tredje sprogrøve forelå og til sommerskolen skulle afvikles. Ifølge skoleledere i Odense Kommune betød dette, at der var for lidt tid til at gå i dialog med forældre til elever i målgruppen og dermed sikre deres deltagelse i tilbuddet.

En anden erfaring fra afprøvningsperioden er vigtigheden af et relativt billigt tilbud, hvor deltagerbetaling er holdt på et minimum og optimalt gratis. Dette har også været et fokuspunkt i udviklingen af sommerskolekonceptet. I afprøvningsperioden har vi afholdt sommerskolen på en af Odense kommunes skoler. Forældrene skulle selv sørge for, at deres børn kom til og fra sommerskolen. Eleverne skulle selv medbringe madpakke til hele dagen, men blev tilbudt forfriskninger hver dag (for eksempel saftvand, frugt, kiks mv.). Udgifter til sommerskolen var dermed begrænset til løn til kursusledere og undervisere samt indkøb af diverse materialer.

En sidste bemærkning i forhold til sommerskolen er den tidsmæssige placering af denne og det fjerde sprogrøveforsøg. I afprøvningsperioden var det et udtalt ønske fra skolerne, at sommerskolen - af hensyn til elever, forældre og skolerne selv, blev afviklet i den første uge af skolernes sommerferie, således at de pågældende forældre og elever i begyndelsen af sommerferien kan få den endelige afgørelse af, om eleverne kan rykke op i 1. klasse - og ikke umiddelbart før skolestart.

Det fremadrettede perspektiv

5 Det fremadrettede perspektiv

Resultater og erfaringer fra programmet har givet viden og inspiration til, hvordan arbejdet med elevernes sproglige udvikling kan styrkes yderligere i et fremadrettet perspektiv

I forbindelse med forsøgs- og udviklingsprogrammet med sprogrøver i børnehaveklassen har løbende erfaringer bidraget til at kvalificere programmets endelige leverancer. Samtidig har det givet viden, der kan bruges i det fremadrettede arbejde med at styrke elevernes sproglige udvikling. Dette gælder for eksempel læring i forhold til implementeringen af sprogrøven og de sprogstimulerende aktiviteter samt opfølgning på resultaterne heraf. Samtidig kan viden bruges som pejlemærker for centrale opmærksomhedspunkter i en senere evaluering af sprogrøverne.

Det skal understreges, at der er tale om viden, der kan bruges, hvis det fulde potentiale ved programmets leverancer skal realiseres, men som ikke er afgørende for, at de kan opfylde deres formål. Flere skoler arbejder allerede efter, hvad der på den baggrund kan karakteriseres som god praksis forbundet med sprogrøvens gennemførelse, ligesom der fra Børne- og Undervisningsministeriets side er taget initiativer, der kan understøtte denne.

5.1 Opkvalificering i metoden

Forsøgs- og udviklingsprogrammet har vist, at der er en stor diversitet blandt børnehaveklasselederne i forhold til deres erfaring med at arbejde med sproglig opmærksomhed. Der har været erfarne, børnehaveklasseledere, der gennem mange år har arbejdet med sproglig opmærksomhed. De oplever ikke sprogrøven som noget nyt. Modsat de ikke så erfarne børnehaveklasseledere, der oplever sprogrøven som et fagligt løft af deres undervisning, men også som noget, de ikke føler sig helt fortrolige med og derfor gerne vil opkvalificeres til.

Af den grund, og da børnehaveklasseledere typisk kun har en almenpædagogisk baggrund, er det hensigtsmæssigt at sikre, at de får mulighed for at opkvalificere sig både indenfor sprogtilegnelse og i forhold til at varetage de konkrete opgaver med sprogstimulering, sprogvurdering og forældreinddragelse. Den første betingelse for, at aktiviteterne kan skabe værdi i skolerne, er, at børnehaveklasselederne bliver fortrolige med, hvorfor disse er vigtige, den praktiske afvikling af sprogvurderingerne, og hvordan de kan arbejde med området. Det kan med fordel gøres ved et kursus over 2-3 dage, så det er ikke en meget omfattende opgave, men dog tilstrækkelig til, at give børnehaveklasseledere i målgruppen det videnskæssige løft, der gør, at værdien af sprogrøven og de relaterede materialer bliver så stor som mulig.

I programmet har vi fået flere henvendelser fra skoler, også udenfor programmet, der er interesserede i at deltage i kurser om tilgangen generelt såvel som sprogprøven og sprogstimuleringen specifikt. Der var desuden stor opbakning til introduktionskurserne i programmet, hvilket indikerer, at skolerne prioriterer denne opkvalificering.

5.2 Tid til en god start

Materialet er udviklet, så det tager hensyn til børnehaveklasseledernes faglige forudsætninger. Ikke desto mindre er der for nogle børnehaveklasseledere tale om en ny måde at arbejde med elevernes sproglige udvikling, og oplevelsen og udbyttet af programmets leverancer vil dermed forbedres, hvis der findes tid til at klæde børnehaveklasselederne bedre på til opgaven. Det tager tid at udvikle god undervisning, og det tager mere tid, når man skal udvikle ny, god undervisning med nye værktøjer.

I den forbindelse kan det være et hensyn, at det første sprogprøveforsøg ikke ligger alt for tidligt på skoleåret, så særligt børnehaveklasseledere, som møder materialet for første gang, har tid til at forberede sig og indarbejde aktiviteterne i deres årsplan – eller, jf. ovenstående afsnit, deltage i opkvalificerende aktiviteter i metoden. I den forbindelse er det også et hensyn, at eleverne kommer med meget forskellige sproglige forudsætninger, og de sproglige aktiviteter vil ifølge børnehaveklasselederne selv fungere bedst, når eleverne er faldet mere til, og børnehaveklasselederne har haft mulighed for at introducere eleverne til sproglegene og øvelser. Hensynet til, at det første sprogprøveforsøg ikke skal ligge alt for tidlig på året, imødekommes til en vis grad med den eksisterende formulering af bekendtgørelsen, som anviser, at det første sprogprøveforsøg skal gennemføres i starten af skoleåret, men ikke indenfor en nærmere defineret periode.

Ved introduktion af nye børnehaveklasseledere til sprogprøven og sprogstimuleringen er det vigtigt at påpege, at sprogstimuleringen mellem sprogprøveforsøgene ikke skal ses som noget, der skal lægges oven i årsplanen, men som noget, der kan supplere eller stå i stedet for de aktiviteter, som børnehaveklasselederne plejer at anvende. Det er vigtigt, at børnehaveklasselederne får en oplevelse af, at det ikke er en ekstra opgave oven i alt det øvrige arbejde, de laver, men at de får en hjælpende hånd og inspiration til arbejdet med sprog og sproglig udvikling.

5.3 Tid til at bearbejde og nyttiggøre resultaterne

Når dette er sagt, er gennemførelse af tre sprogprøveforsøg og målrettet sprogstimulering, der virker og gør en reel forskel for elevernes sproglige udvikling, noget, der forventeligt vil kræve mere tid, end der på nuværende tidspunkt allokeres i mange børnehaveklasser. Udover tid til at sætte sig ind i materialet vil sprogprøverne også kræve tid til gennemførelse og evaluering, ligesom det kræver tid at følge op på resultaterne og understøtte de elever, der er sprogligt udfordret, hen over året. Det gælder særligt skoler, hvor der som følge af sprogvurderingerne vil skulle holdes mange forældresamtaler. Ønsker man som skole at følge vores anbefaling om, at sprogprøven gennemføres med tilstedeværelse af to pædagogiske medarbejdere, og har man ikke i forvejen en ordning, der muliggør dette, vil dette også kræve, at der afsættes ressourcer hertil.

Indenfor rammerne af sprogprøverne og de relaterede materialer er der dog relativt stor fleksibilitet i forhold til implementeringen af materialerne i en undervisningssammenhæng. Der er dermed mulighed for at eksperimentere

med undervisningen, så børnehaveklasselederne hver især og i fællesskab finder frem til fagligt kvalificerede måder at bruge materialerne på i undervisningen. Behovet for fleksibilitet i en undervisningsammenhæng kommer særligt til udtryk i forhold til de sprogligt svage elevers sproglige udvikling, hvor det kan blive nødvendigt at prioritere i aktiviteterne.

5.4 Afviklingen af aktiviteter

Elevernes sprogtilegnelse er vigtig, og de redskaber vi har udviklet til sprogvurderinger, sprogstimulering og forældresamarbejde, kan bidrage til dette. Forskellige tiltag kan bidrage til at sikre, at potentialet også faktisk bliver realiseret:

- Medejerskab til opgaven på skolerne
- Kollegasamarbejde om sprogvurderingerne og kollegasparring om arbejdet med målrettede og (især) den generelle sprogstimulering samt rammer, der understøtter dette
- Information og vejledning, herunder særligt inspirationsmateriale til, hvordan forældrene inddrages.

5.4.1 Medejerskab

En vigtig forudsætning for, at arbejdet med sprogvurdering og sprogstimulering bliver vellykket, er, at skolernes ledelser og medarbejdere oplever, at aktiviteterne er velbegrundede, er realistiske at gennemføre, og at der er tale om et reelt samarbejde, hvor skolerne bliver hørt af fagkonsulenterne, og hvor medarbejderne har rimelige arbejdsbetingelser.

Dette kan for eksempel ske gennem etablering af et forum og en hotline i stil med dem, der er stillet til rådighed for skolerne i programmet. Da programmets aktiviteter er udviklet på meget kort tid og som et forsøgs- og udviklingsprogram, må det påregnes, at der kan opstå uforudsete situationer og bliver opdaget forhold, som kalder på en revidering af dele af programmets aktiviteter. Direkte kommunikationskanaler er derfor væsentlige for at reagere hurtigt og få opsamlet al vigtig information. I den forbindelse kan nævnes, at STUK efter programmets afslutning via Børne- og Undervisningsministeriets hjemmeside har givet skolerne mulighed for direkte henvendelse til tre navngivne medarbejdere.

Det er også afgørende, at arbejdet tilrettelægges hensigtsmæssigt for skolernes medarbejdere, så materialer og aktiviteter opleves som en gevinst og ikke en belastning. Skolerne har meget forskellige vilkår og rammer, så det er vanskeligt at udstikke generelle retningslinjer for afviklingen af aktiviteterne. I stedet må hver enkelt skole sørge for blandt andet, at arbejdsbelastning bliver acceptabel (for eksempel ved store opgaver som forældresamtaler), at medarbejderne har de rette opgaver (for eksempel den bedst mulige faglighed til at arbejde med sprog), og at der er mulighed for samarbejde og sparring mellem kolleger (for eksempel i forhold til sprogstimulering og dialogtræning).

5.4.2 Kollegasamarbejde og -sparring

I forhold til den centrale opgave med at sikre korrekte vurderinger af elevernes sprog samt eventuelt iværksættelse af opfølgende indsats, er det hensigtsmæssigt, at børnehaveklasselederen kan blive assisteret af en læsevejleder eller anden person i forbindelse med afholdelse af prøverne og til sparring op til og bagefter. Baseret på viden og erfaringer fra afprøvningsperioden er det således vores anbefaling, at sprogrøven gennemføres med tilstedeværelsen af to pædagogiske medarbejdere, selv

om vejledningen til sprogprøven også beskriver, hvordan delprøverne kan gennemføres af en enkelt medarbejder.

Der bør også være muligt for børnehaveklasselederen at rådføre sig med PPR om, hvorvidt elever med særlige udfordringer bør udredes for en sprogforstyrrelse.

Skolen skal også være opmærksom på, at de praktiske rammer i form af lokaler og personale for børnehaveklassen muliggør de aktiviteter, der skal foregå, og blandt andet muliggør differentiering af målrettet stimulering, opdeling af elever i gennemførelse af nogle af prøverne og fysisk plads til at gennemføre dialogtræning, så alle børn kan se og høre hinanden. Skolerne kan med fordel prioritere mulighed for kollegasparring i forbindelse med dialogtræning.

5.4.3 Information og vejledning

Generelt kan informations- og vejledningsmaterialer til støtte for skoler, medarbejdere og forældre udbygges. Nyttige materialer vil blandt andet være demonstrationsvideoer, kurser og anden didaktisk støtte til børnehaveklasselederne, og foldere, fysiske- og online-materialer på flere sprog til forældrene.

5.5 Involvering af forældrene

I udviklingen af forældreinddragelsen har vi haft fokus på, hvordan skolerne kan engagere forældrene gennem nye kontakt- og samarbejdsformer. Skoler har ofte en tendens til at samarbejde på samme måde med alle forældre, selvom de er meget forskellige. Derfor kan det være nyttigt at gentænke forældresamarbejdet med særligt fokus på de forældre, som man har karakteriseret som "*svære at nå*" (Dyssegaard 2016).

Enkelte skoler i programmet har haft gode erfaringer med at få forældrene til at deltage i forældrecaféen, hvor den uformelle form, samvær med andre forældre samt servering af mad og drikke dannede en hyggelig ramme for overdragelse af den relevante viden om deres barns deltagelse i programmet. Samtidig har flere skoler haft nytte af sprogposen, da det har givet inspiration til at engagere forældrene på nye måder.

Det er dog vigtigt, at skolerne fortsat arbejder med at finde en form, hvor forældrene kan se meningen med at deltage i de skolebaserede aktiviteter. Både forskning og erfaringer fra programmet viser således, at mange skoler møder udfordringer i forældresamarbejdet, når de skal samarbejde med en heterogen forældregruppe, og at det kan være nyttigt at gentænke de måder og de traditioner, man har for forældresamarbejde og -involvering på skolen.

Gode materialer gør det således ikke alene. Programmet efterlader et vækstpunkt i forhold til viden, der kan anvise, hvordan skolerne konkret kan sikre opbygning af forældrenes motivation og forståelse for vigtigheden af deres rolle for deres barns sproglige udvikling.

5.6 Kvalitetssikring af programmet på længere sigt

På trods af, at programmets design og materialer bygger på eksisterende forskningsviden indenfor sprogtilegnelse, er det vigtigt at holde sig for øje, at vurderingsredskaber og implementering endnu ikke har været underkastet videnskabelig efterprøvelse, hvorfor det vil være væsentligt at få opbygget mere viden indenfor en række områder i et fremadrettet perspektiv.

Det centrale formål med en videnskabelig efterprøvelse af programmets elementer vil være at sikre, at redskaberne faktisk har den validitet og reliabilitet, som vi forventer ud fra forsøgs- og udviklingsperioden. Dels er elevernes sproglige udvikling afgørende for deres succes i skolen og i livet, dels bør større indsatser bygge på solid empirisk evidens – både ud fra ressourcehensyn og ud fra etiske hensyn til eleverne.

Det **første og vigtigste område** at få undersøgt er sprogrøvernes validitet og reliabilitet. Det er helt afgørende for hele området, at man kan stole på, at prøverne måler det, de skal, og at de måler på samme måde på tværs af skoler. Den eneste måde at sikre dette er, ved at foretage kontrollerede undersøgelser af sprogrøverne i et videnskabeligt set up.

Det **andet område** er kontrollerede undersøgelser af, om de indsatser, der er formuleret, faktisk har de ønskede resultater i form af sprogstimulering, og derved gavner de elever, der har behov for hjælp. Dette gælder både den specifikke og den generelle sprogstimulering, ligesom det også gælder aktiviteterne i løbet af skoleåret og i forbindelse med sommerskolen.

Det **tredje område**, som der er behov for viden om, er, hvordan den praktiske afvikling af aktiviteterne finder sted på skolerne – og det gælder både sprogvurdering, forældresamarbejde og sprogstimulering. Det er velkendt, at der kan være diskrepans mellem formål, vejledninger og faktisk implementering i praksisfag, og det er derfor afgørende at finde ud af, om skolerne kan håndtere opgaverne på en pålidelig måde.

Det **fjerde område**, som der er brug for mere viden om, er forældrenes og elevernes oplevelse af aktiviteterne. Vi har for eksempel i projektet haft som grundforudsætning, at elevernes trivsel er afgørende (både af etiske grunde og for at få et pålideligt prøveresultat), og om denne forudsætning holder, må derfor undersøges i praksis. Tilsvarende er forældrenes engagement og holdning til samarbejdet afgørende for, om eleven får den rigtige hjælp. Skolerne har allerede peget på, at de mener at kunne konstatere store forskelle her.

Et **femte område**, som ville være værdifuldt at undersøge, er sammenhængen mellem sprogvurderinger i dagtilbud og børnehaveklasse, og mellem børnehaveklasse og senere klassetrin. Dette vil kunne give afgørende viden om, hvornår og hvordan der bedst sættes ind med en indsats for børn, der har brug for hjælp.

I forlængelse af dette, vil det generelt være et stort fremskridt indenfor feltet, hvis der som et **sjette område** blev foretaget komparative undersøgelser af de forskellige systemer til sprogvurderinger, der anvendes i Danmark. Dette ville kunne afklare, hvilke der er bedst til hvad, og hvordan de forholder sig til internationale, validerede tests.

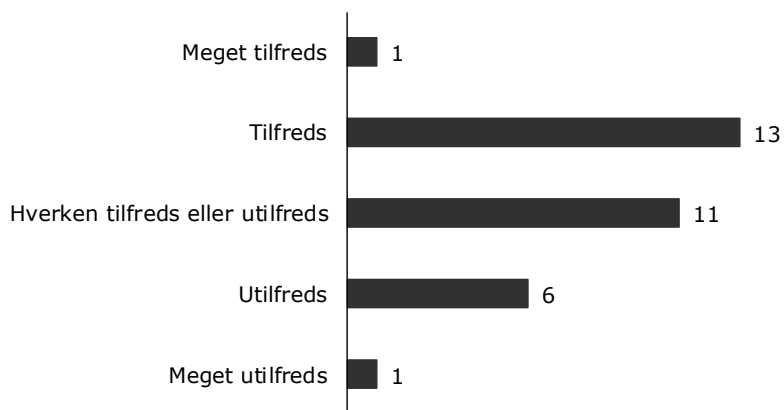
Bilag

Evaluering

Del 1. Survey blandt pædagogisk personale.

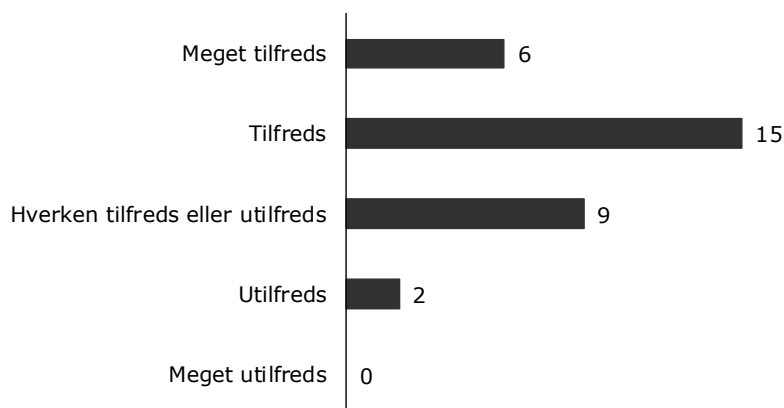
Generelt om programmet

Figur 1. Hvor tilfreds har du alt i alt været med organiseringen af programmets aktiviteter?

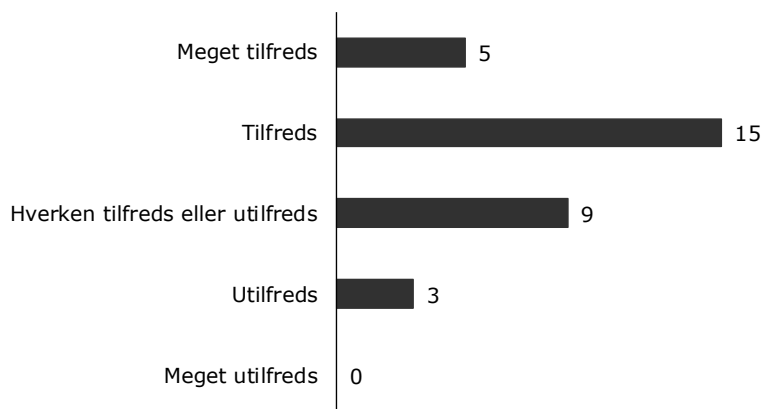
Kilde: Spørgeskema til pædagogisk personale. **N:** 32, hvoraf 0 har svaret "Ved ikke".

Figur 2. Hvor tilfreds har du alt i alt været med kommunikationen (for eksempel til workshops, i Forum, telefonisk træffetid m.m.) med projektteamet (Deloitte og sprogledere) bag programmet?

Kilde: Spørgeskema til pædagogisk personale. **N:** 32, hvoraf 0 har svaret "Ved ikke".

Figur 3. Hvor tilfreds har du alt i alt været med det faglige indhold af programmet?

Kilde: Spørgeskema til pædagogisk personale. **N:** 32, hvoraf 0 har svaret "Ved ikke".

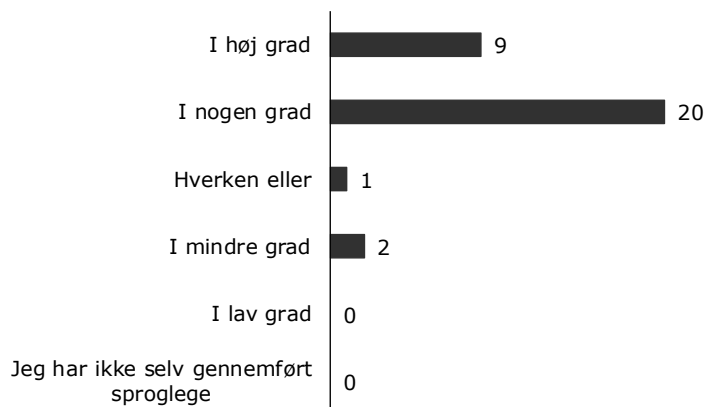
Sprogprøver

Figur 4. Hvor godt synes du generelt, at sprogpøverne (sproglegene) har fungeret i praksis?

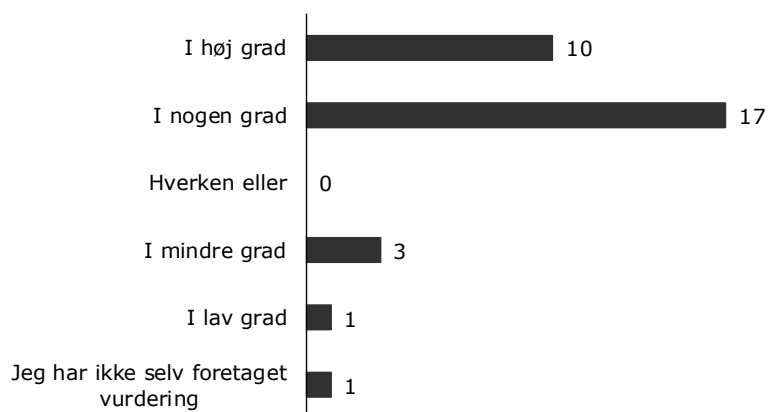
Kilde: Spørgeskema til pædagogisk personale. **N:** 32.

Figur 5. I hvilken grad oplever du, at du har fået de fornødne informationer (for eksempel på sitet, til workshops og gennem skolens tovholder) som kræves for at kunne gennemføre sprogrøverne (sproglegene)?

Kilde: Spørgeskema til pædagogisk personale. **N:** 32, hvoraf 0 har svaret "Ved ikke".

Figur 6. I hvilken grad har du følt dig klædt på til at vurdere elevernes sprog i forhold til vurderingskriterierne?

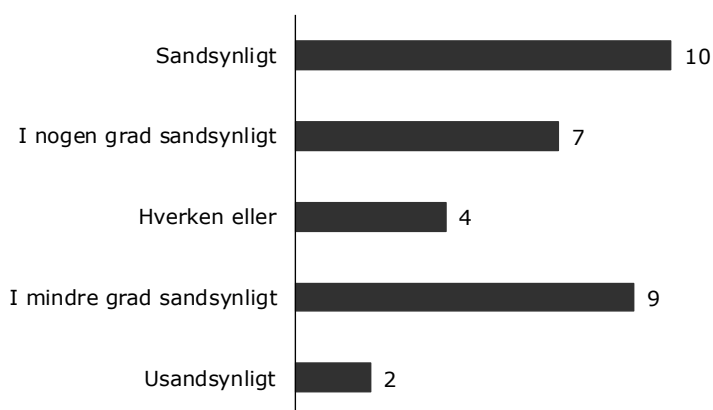
Kilde: Spørgeskema til pædagogisk personale. **N:** 32, hvoraf 0 har svaret "Ved ikke".

Figur 7. I hvilken grad oplever du, at sprogrøverne (sproglegene)...

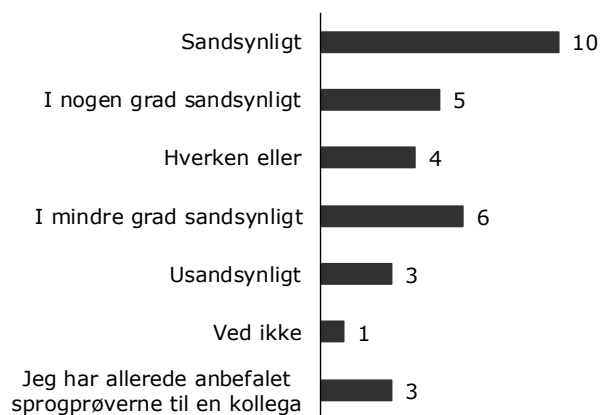
Kilde: Spørgeskema til pædagogisk personale. **N:** 32, hvoraf 0 har svaret "Ved ikke".

Figur 8. Hvis du selv kunne vælge, hvor sandsynligt er det så, at du fremover ville vælge dette sprogvurderingsværktøj frem for andre sprogvurderingsværktøjer?

Kilde: Spørgeskema til pædagogisk personale. **N:** 32.

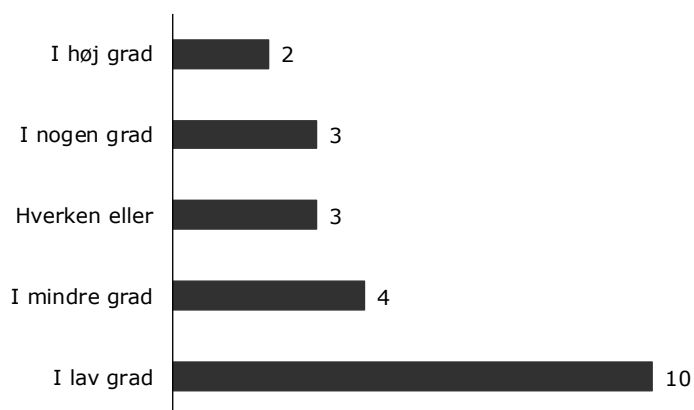
Figur 9. Hvor sandsynligt er det, at du vil anbefale sprogprøverne (sproglegene) til en kollega?

Kilde: Spørgeskema til pædagogisk personale. **N:** 32.

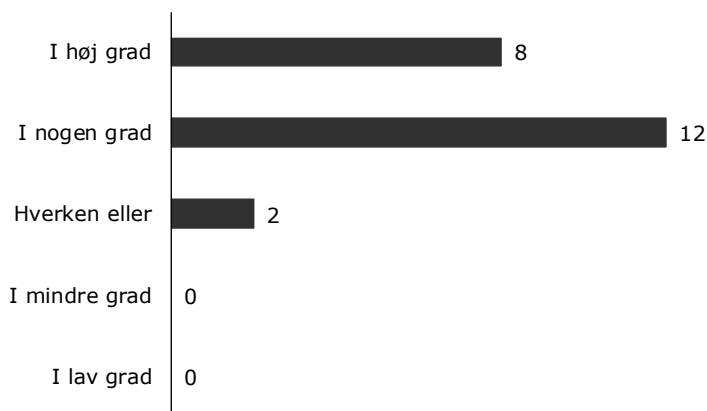
Dialogtræning

Figur 10. I hvilken grad anser du introduktionen til dialogtræning som overflødig?

Kilde: Spørgeskema til pædagogisk personale. **N:** 22, hvoraf 0 har svaret "Ved ikke". **Note:** 22 ud af de 24 personer har svaret, at de deltog i den del af introkurset, der handlede om den fælles dialogtræning.

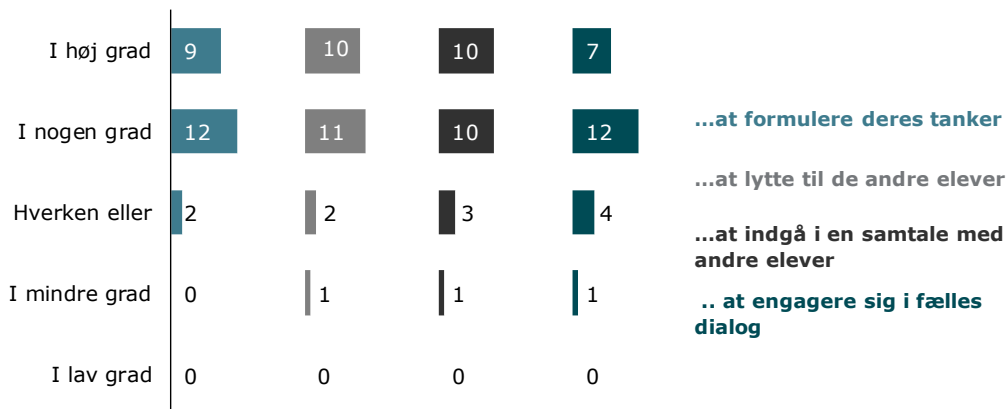
Figur 11. I hvilken grad følte du dig klædt på til selv at stå med opgaven efter kurset?

Kilde: Spørgeskema til pædagogisk personale. **N:** 22, hvoraf 0 har svaret "Ved ikke".

Note: 22 ud af de 24 personer har svaret, at de deltog i den del af introkurset, der handlede om den fælles dialogtræning.

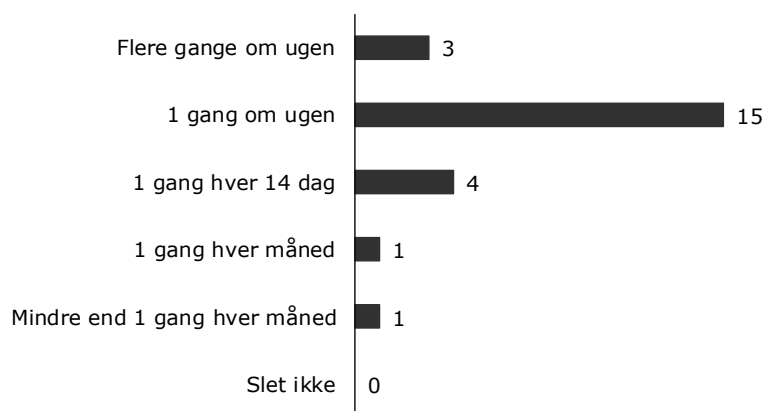
Figur 12. I hvilken grad vurderer du, at dialogtræningen har understøttet eleverne i...

Kilde: Spørgeskema til pædagogisk personale. **N:** 24, hvoraf 1 har svaret "Ved ikke"

til spørgsmålet "...at dialogtræningen har understøttet eleverne i at formulere deres tanker". **Note:** 24 ud af de 32 respondenter har svaret, at de har været involveret i den fælles dialogtræning i klassen.

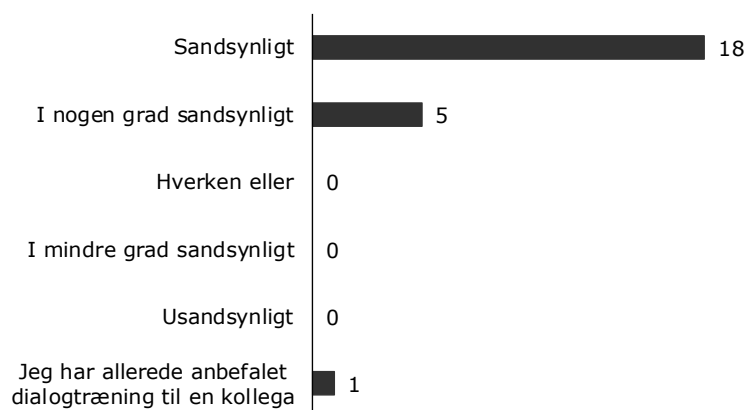
Figur 13. Hvor ofte har du gennemført dialogtræning i klassen (i gennemsnit i perioden)?

Kilde: Spørgeskema til pædagogisk personale. **N:** 24, hvoraf 0 har svaret "Ved ikke".

Note: 24 ud af de 32 respondenter har svaret, at de har været involveret i den fælles dialogtræning i klassen.

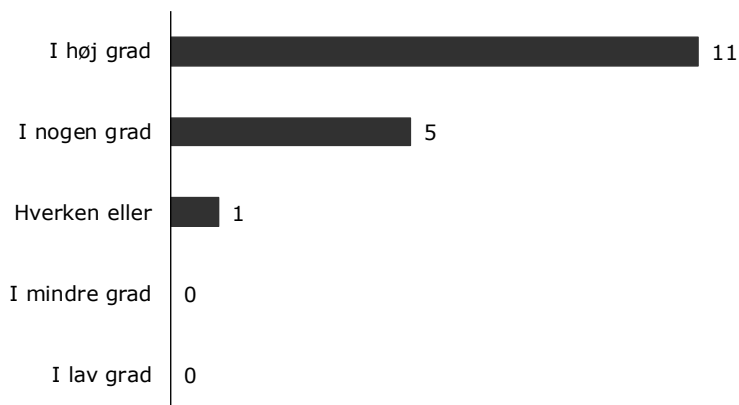
Figur 14. Hvor sandsynligt er det, at du ville anbefale kolleger eller andre at arbejde med dialogtræning som sprogstimulering?

Kilde: Spørgeskema til pædagogisk personale. **N:** 24, hvoraf 0 har svaret "Ved ikke".

Note: 24 ud af de 32 respondenter har svaret, at de har været involveret i den fælles dialogtræning i klassen.

Figur 15. I hvilken grad vurderer du, at besøgene har været nyttige for jer?

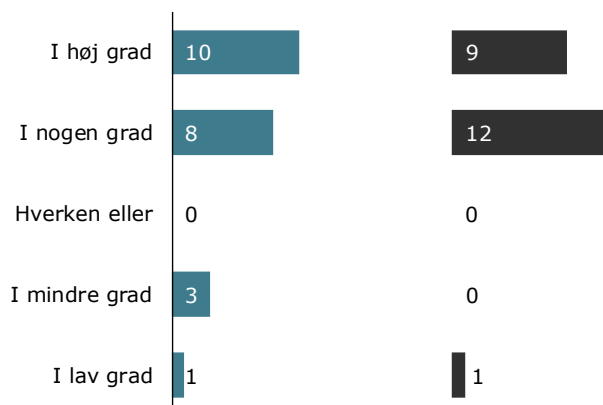

Kilde: Spørgeskema til pædagogisk personale. **N:** 17, hvoraf 0 har svaret "Ved ikke".

Note: 17 ud af de 24 respondenter har svaret, at de har gjort brug af tilbud om besøg i egen klasse.

Målrettet sprogstimulering

Figur 16. I hvilken grad har du anvendt...

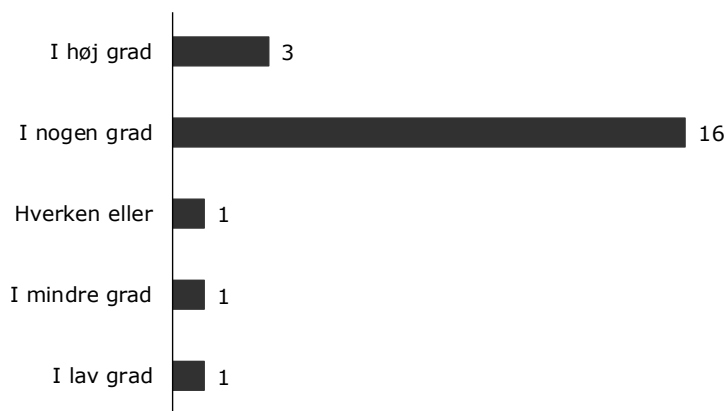
...de gode råd til at støtte eleven i klassearbejdet

...projektets forslag til målrettet sprogstimulering

Kilde: Spørgeskema til pædagogisk personale. **N:** 22, hvoraf 0 har svaret "Ved ikke".

Note: 22 ud af de 32 respondenter har svaret, at de har været involveret i den målrettede sprogstimulering.

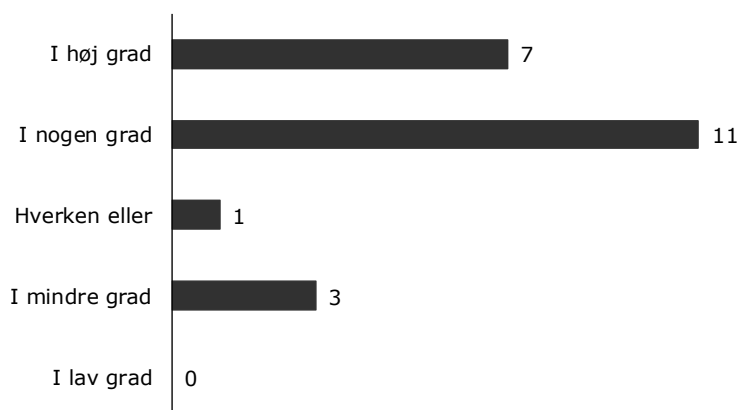
Figur 17. I hvilken grad vurderer du, at projektets forslag til målrettet stimulering har understøttet dit arbejde med at stimulere elevernes sprog?

Kilde: Spørgeskema til pædagogisk personale. **N:** 22, hvoraf 0 har svaret "Ved ikke".

Note: 22 ud af de 32 respondenter har svaret, at de har været involveret i den målrettede sprogstimulering.

Figur 18. I hvilken grad har du anvendt materiale, du i forvejen arbejder med til målrettet sprogstimulering?

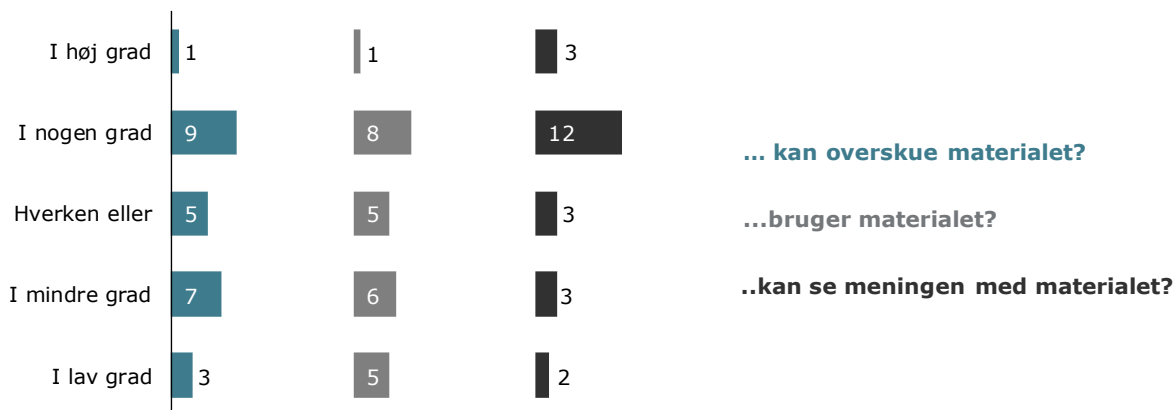

Kilde: Spørgeskema til pædagogisk personale. **N:** 22, hvoraf 0 har svaret "Ved ikke".

Note: 22 ud af de 32 respondenter har svaret, at de har været involveret i den målrettede sprogstimulering.

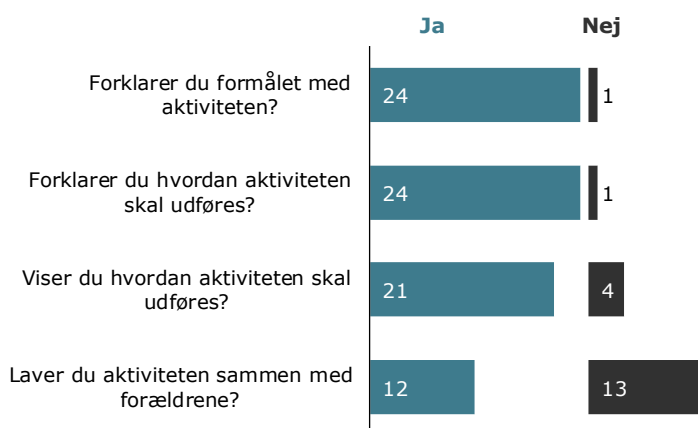
Forældreinvolvering

Figur 19. I hvilken grad vurderer du, at forældrene...

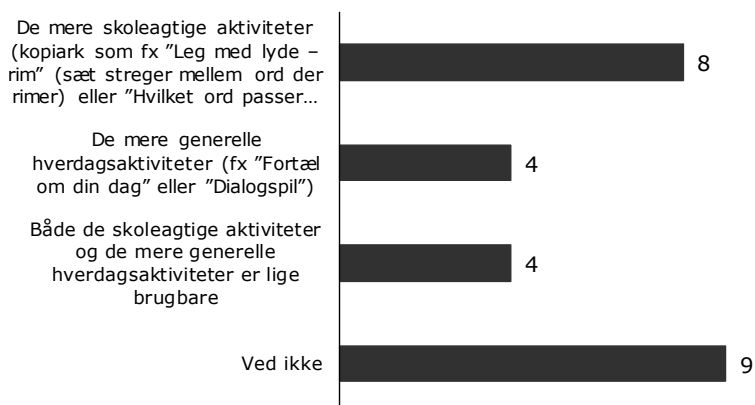
Kilde: Spørgeskema til pædagogisk personale. **N:** 25, hvoraf 2 har svaret "Ved ikke" til spørgsmålet "I hvilken grad vurderer du at forældrene kan se meningen med materialet?". **Note:** 25 ud af de 32 respondenter har svaret, at de har været involveret i forældreinvolveringen.

Figur 20. Hvordan introduceres materialet for forældrene:

Kilde: Spørgeskema til pædagogisk personale. **N:** 25, hvoraf 0 har svaret "Ved ikke". **Note:** 25 ud af de 32 respondenter har svaret, at de har været involveret i forældreinvolveringen.

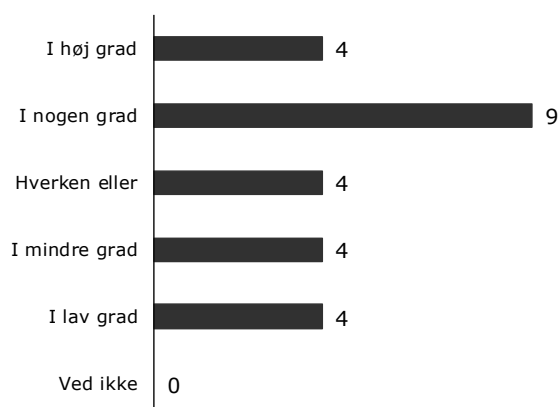
Figur 21. Hvilke aktiviteter finder forældrene mest brugbare?

Kilde: Spørgeskema til pædagogisk personale. **N:** 25, hvoraf 9 har svaret "Ved ikke".

Note: 25 ud af de 32 respondenter har svaret, at de har været involveret i forældreinvolveringen.

Figur 22. I hvilken grad taler du med forældrene om deres brug af materialet efterfølgende?

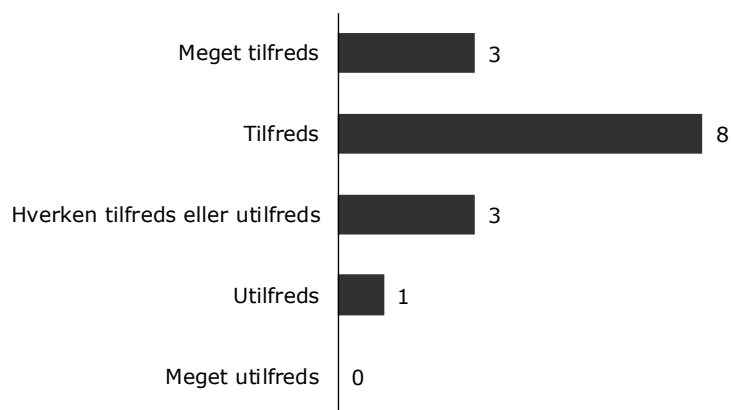

Kilde: Spørgeskema til pædagogisk personale. **N:** 25, hvoraf 0 har svaret "Ved ikke".

Note: 25 ud af de 32 respondenter har svaret, at de har været involveret i forældreinvolveringen.

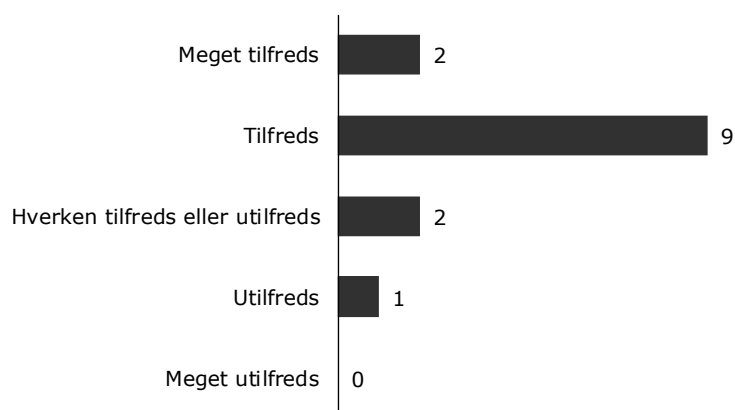
Del 2. Survey blandt skoleledere

Figur 23. Hvor tilfreds har du alt i alt været med organiseringen af programmets aktiviteter?

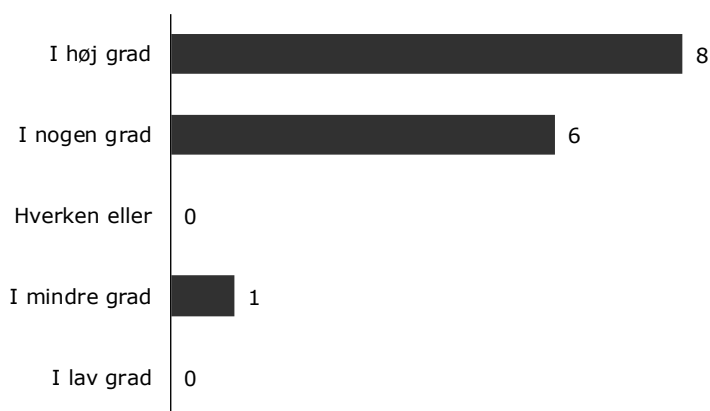
Kilde: Spørgeskema til skoleledere. **N:** 15, hvoraf 0 har svaret "Ved ikke".

Figur 24. Hvor tilfreds har du alt i alt været med kommunikationen (for eksempel til workshops, i Forum, telefonisk træffetid m.m.) med projektteamet (Deloitte og sprogledere) bag programmet?

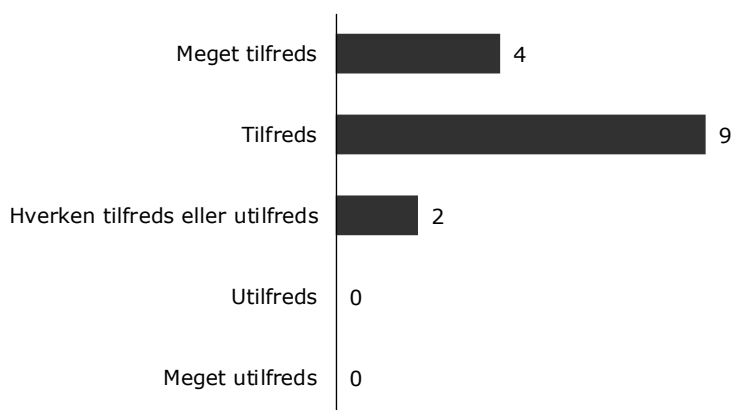
Kilde: Spørgeskema til skoleledere. **N:** 15, hvoraf 1 har svaret "Ved ikke".

Figur 25. Hvor tilfreds har du alt i alt været med det faglige indhold af programmet?

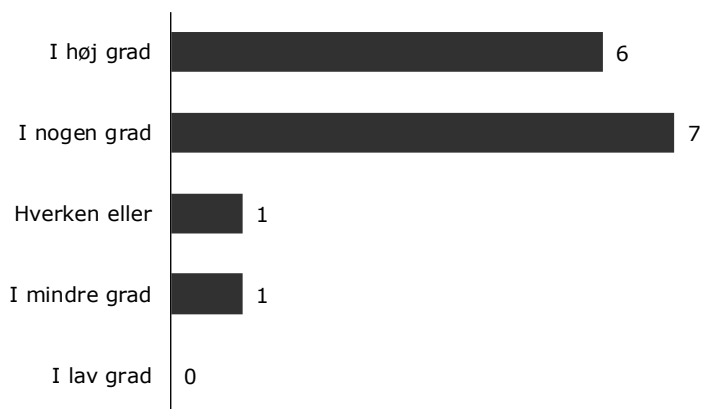
Kilde: Spørgeskema til skoleledere. **N:** 15, hvoraf 0 har svaret "Ved ikke".

Figur 26. I hvilken grad oplever du, at dit personale - børnehaveklasseledere, vejledere, pædagoger mv. - har været klædt på til at gennemføre sprogrøverne?

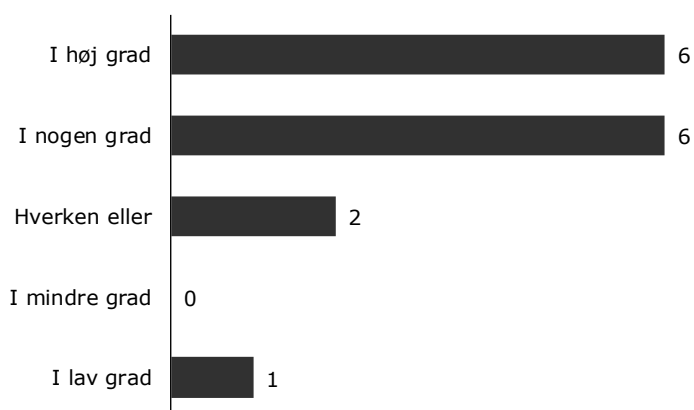
Kilde: Spørgeskema til skoleledere. **N:** 15, hvoraf 0 har svaret "Ved ikke".

Figur 27. I hvilken grad oplever du, at sprogrøverne har bidraget til, at I som skole har kunnet vurdere elevernes dansksproglige færdigheder?

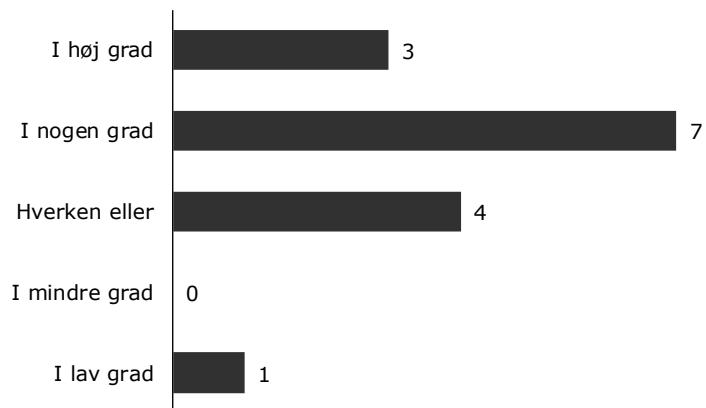
Kilde: Spørgeskema til skoleledere. **N:** 15, hvoraf 0 har svaret "Ved ikke".

Figur 28. I hvilken grad oplever du, at sprogrøverne har bidraget til, at I som skole har kunnet arbejde målrettet med at styrke elevernes sproglige færdigheder?

Kilde: Spørgeskema til skoleledere. **N:** 15, hvoraf 0 har svaret "Ved ikke".

Figur 29. I hvilken grad oplever du, at programmet generelt har bidraget til, at I som skole har kunnet arbejde målrettet med forældre til børn, som har behov for ekstra sproglig støtte?

Kilde: Spørgeskema til skoleledere. **N:** 15, hvoraf 0 har svaret "Ved ikke".

Referencer

De Houwer, A. (2018). Input, context and early child bilingualism: Implications for clinical practice. Bar-On & Ravid (red.). *Handbook of Communication Disorders*. De Gruyter, 601-616.

Dustmann, C., T. Frattini & G. Lanzara (2012). Educational achievement of second-generation immigrants: An international comparison. *Economic Policy* 27, 143-185.

Dyssegaard, C., N. Egelund (2016). Systematisk kortlægning om forældreinvolvering og forældresamarbejde, der kan fremme læring blandt udsatte børn og unge med ressourcsvg social baggrund i dagtilbud og skole. *Clearing House Forskningsserien 2016 nr. 27*.

Højen, A., D. Bleses, P. Jensen & P.S. Dale (2019). Patterns of educational achievement among groups of immigrant children in Denmark emerge already in preschool second-language and preliteracy skills. *Applied Psycholinguistics* 40(4), 853-875.

OECD (2018). *The Resilience of Students with an Immigrant Background: Factors that Shape Well-Being*. Paris: OECD Publishing.

Pearson, B.Z. (2007). Social factors in childhood bilingualism in the United States. *Applied Psycholinguistics* 28(3), 399-410.

Om Deloitte

Deloitte leverer ydelser indenfor revision, consulting, financial advisory, risikostyring, skat og dertil knyttede ydelser til både offentlige og private kunder i en lang række brancher. Deloitte betjener fire ud af fem virksomheder på listen over verdens største selskaber, Fortune Global 500®, gennem et globalt forbundet netværk af medlemsfirmaer i over 150 lande, der leverer kompetencer og viden i verdensklasse og service af høj kvalitet til at håndtere kundernes mest komplekse forretningsmæssige udfordringer. Vil du vide mere om, hvordan Deloitte omkring 264.000 medarbejdere gør en forskel, der betyder noget, så besøg os på Facebook, LinkedIn eller Twitter.

Deloitte er en betegnelse for Deloitte Touche Tohmatsu Limited, der er et britisk selskab med begrænset ansvar, og dets netværk af medlemsfirmaer og deres tilknyttede virksomheder. Hvert medlemsfirma udgør en separat og uafhængig juridisk enhed. Vi henviser til www.deloitte.com/about for en udførlig beskrivelse af den juridiske struktur i Deloitte Touche Tohmatsu Limited og dets medlemsfirmaer.